

Denis KUZMIN (Helsinki)

## Vienan Karjalan asutus perimätiedon ja sukunimiaineiston valossa

The article focuses on studying the stories and remembrances (recollections) about the settlement history of White Sea Karelia and on their possible interpretations. The aim is to develop a new perspective on the settlement history of the region. For this purpose, the method of local history reconstruction is applied in exploring the data consisting of people's recollections recorded in the 1800s, 1900s and 2000s. Stories of a certain village or locality represent the level of micro-history, but taken together they enable a comprehensive understanding of the settlement history of the entire region under investigation.

### I. Muistitieto historiantutkimuksen lähteenä

Tietyn alueen historia on kuin palapeli. Saadakseen luotettavan kuvan siitä pitää tutkijan käyttää mahdollisimman paljon tutkittavaan ongelmaan liittyviä eri tieteenalojen aineistoja. Tällaista aineistoa ovat myös kansan keskuudesta tallennetut perimä- ja muistitiedot. Nämä perimätiedot ovat kirjallisiin lähteisiin tallentumattoman historian jälkiä, jotka ovat jääneet usein virallisen historiantutkimuksen ulkopuolelle.

Muistitieto määritellään tiedoksi, joka ei pohjautu kirjallisiin lähteisiin vaan tiedonantajan muistiin (Fingerroos & Peltonen 2006: 8). Muistitietotutkimuksen osaa, joka liittyy nimenomaan historiaan, kutsutaan vuorostaan muistitietohistoriaksi. Perimätiedot sinänsä eivät kuulu suoraan historiantutkimuksen alaan, mutta ajan mittaan on kuitenkin muodostunut tavaksi hyödyntää kansanperinteen aineistoa mm. tietyn alueen asutuksen tai alueen varhaishistorian valaisemiseksi. Tämä johtuu siitä, että samalla tavalla kuin paikannimet, myös muistitiedot ovat usein säilyneet ajalta, jolta on jäänyt vain vähän tai ei lainkaan asiakirjatietoja. Täten muistitietojen käyttö historiallisena lähteenä avartaa käsitystä mm. erilaisista historian tapahtumista ja henkilöistä. Tästä syystä muistitiedot ovat mielestäni tärkeää ja varteenotettavaa menneisyyttä käsittelevää lähdeaineistoa, jota hyväksi käyttäen on mahdollista saada merkittäviä tuloksia historiantutkimuksessa.

1800- ja 1900-luvuilla Vienassa tallennetut muistitiedot tarjoavat perimätietoon pohjautuvan näkökulman Vienan Karjalan menneisyyteen. Aikana, jolloin kansa oli luku- ja kirjoitustaidotonta, muisti oli yksi tärkeimmistä henkisistä kyvyistä (Suorsa 1988: 94). Tämä seikka selittääkin vienankarjalaisten paikallistarinoiden hyvän säilymisen 1800-luvulla sekä vielä 1900-luvun alussa.

Muistot suvun tai asutuksen historiasta elävät kansan keskuudessa monenlaisissa tarinoissa, ja ne muodostavat mielestäni olennaisen osan karjalaisten historia-tietoisuudesta. Tämä koskee myös kansanomaista käsitystä tutkittavan alueen asuttamisesta. Toisaalta historiantutkimuksen kannalta muistitietoaineisto on usein epäluotettavaa, koska se ei perustu kirjallisiin lähteisiin. Paikallishistorian tutkimus on

tästä syystä eräs niistä aloista, jotka ovat kärsineet arvostuksen puutteesta. Monet historiantutkijat eivät ole pitäneet sitä riittävän tieteellisenä (Tommila 1996: 15–24).

Herääkin luonnollisesti kysymys, onko näillä paikallistarinoilla mitään merkitystä historiantutkimukselle ja voidaanko niiden tulkita kuvaavan myös tositapahtumia. Vastaisin tähän kysymykseen varovaisen myönteisesti. Mielestäni perimätiedoilla on suuri merkitys historiantutkimukselle. Ne ovat kuitenkin vain apuaineistoa, jota pitää käyttää varovaisesti ja mahdollisuuksien mukaan etsiä todisteita myös muista lähteistä. Muistitiedoista vain osa kuvaa todellisia tapahtumia ja henkilöitä. Tutkijan tulee olla tietoinen siitä, että tarinoihin voi liittyä myös laajalle levinneitä ja jopa kansainvälisesti tunnettuja folklorekertomusten motiiveja. Kansanrunoudelle on tyypillistä myös kronologinen siirtymä eli anakronismi, jolloin paikallistarinoissa esiintyvät tapahtumat ja muinaisjäännökset yhdistetään sellaisiin tapahtumiin, jotka todellisuudessa kuuluvat usein huomattavasti myöhäisempään aikakautteen. Muistitietoa historiallisena lähteenä tutkinut Alessandro Portelli toteaa kuitenkin, että väärä ajankohta, historiallinen konteksti ja väärin muistaminen eivät saata kyseenalaiseksi tapahtumien tosiasiallista kulkua, vaan pakottavat meidät tarkistamaan tulkintaamme kyseisestä historian aihepiiristä (Portelli 2006: 56).

Perimätiedon oikea muistaminen muutaman sukupolven takaa on harvinaista. Siitä syystä vallitsee käsitys, että suulliset lähteet ovat etäännyneet tapahtumista, koska muisti vääristää niitä. Tämä ongelma koskee kuitenkin myös monia kirjoitettuja dokumentteja. Ne on usein kirjoitettu huomattavasti kuvatun tapahtuman jälkeen, eivätkä niiden kirjoittajat ole itse olleet tapahtumassa osallisina. Suulliset lähteet saattavat kompensoida ajallista etäisyyttä omaksumalla henkilökohtaisia näkemyksiä tapahtumiin, mutta myös monet kirjalliset aineistot perustuvat viime kädessä suullisiin lähteisiin (Portelli 2006: 57).

Muistitietoa lähteenä käytettäessä onkin otettava huomioon, että mitä kauemmaksi historiassa mennään, sitä helpommin muistitiedot fragmentoituvat. Tästä syystä ihminen voi muistaa joitain suvun tai alueen historiaa koskevia asioita muistokatkelmina. Tällaisissa tapauksissa tutkijan kannattaa mahdollisuuksien mukaan huomioida niin saman suvun toisten haarojen kuin saman kylän muiden sukujenkin suulliset perimätiedot samoin kuin myös muut mahdolliset lähteet ja aineistot. Niiden vertailu saattaa mahdollistaa oleellisten tiedonjyvien löytymisen ja siten jonkinasteisen totuuden selvittämisen.

Paikallishistorian eri kysymyksiä käsittelevät perimä- ja muistitiedot ovat siten kansanomaisesti käsitettyä menneisyyttä tietyistä paikallisista tai alueellisista näkökulmista. Niitä voidaan pitää kansan luomana historiaa valaisevana tietokokonaisuutena. Muistitietojen käyttö historian ja muiden tieteenalojen lähteenä onkin alkanut juuri tarpeesta laajentaa ja tarkentaa käsitystä erilaisista menneisyyden tapahtumista ja henkilöistä, joista on jäänyt vain vähän tai ei lainkaan asiakirjatietoa. Täten paikallisten tarinoiden luotettava tulkinta voi mielestäni toimia tietynlaisena siltana kansanomaisen historian ja akateemisen historiantutkimuksen välissä.

## 2. Haikolan paikallistarinat ja historiallinen todistusvoima

Vienan Karjalan asutushistoriasta on olemassa vain vähän varsinaista kirjallista lähteaineistoa. Mahdollisesti myös 1600- ja 1700-lukujen asiakirjamerkinnyt väestön liikkumisesta perustuivat juuri paikallisten asukkaiden suullisiin tietoihin. Täten historiantutkimuksen kannalta perimätietoaineisto voi toimia mielenkiintoisena ja luotettavana asiakirjoja täydentävänä lähteenä, koska tietyn alueen suulliset tarinat kertovat usein lähiympäristön historiaan liittyvistä paikallisista tapahtumista.

Vienan keskiosassa sijaitsevan Haikolan kylän 1600–1700-lukujen paikallishistoriaa on tutkittu melko paljon (Kuzmin 2013, 2014). Tässä tutkimuksessa muistitiedolla on tärkeä rooli edellisten vuosisatojen historiallisten prosessien ymmärtämisen ja asutuksen syntyprosessin valaisemisen kannalta. Tutkimuksessa saadut tulokset ovat esimerkkejä perimä- ja muistitietojen arvosta, koska myös useat 1600- ja 1700-lukujen kirjalliset lähteet tukevat niiden todistusvoimaa. Esimerkkeinä tästä voidaan mainita mm. seuraavat seikat.

Kansatieteilijä Juveliuksen vuonna 1886 haikolalaisilta keräämien tietojen mukaan kylän seudun kanta-asukkaat olivat lappalaisia eli saamelaisia. Heidän asutuksensa jäkälän peittämät jäännökset ovat säilyneet Haikolan lähimetsässä (Juvelius 1888: 50). Saamelaisten asumisesta alueella todistavat mm. seudun nimistössä esiintyvät saamelaisperäiset ja saamelaisiin viittaavat paikannimet, esim. *Lapinjärvet*, *Čolmankijärvi* < ksa. \*čöalmē ’salmi’ (> saP čöalbmi); *Kiekerölakši* < ksa. \*čiekey ’porojen talvilaidun’ (> saP čiehkar); *Kentojärvi* < ksa. \*kientē ’luonnonniitty’ (> saP gieddi) jne. Lisäksi muistitieto Uhtuan Alajärveltä kertoo kylän lähialueiden viimeisestä Lauri-nimisestä lappalaisesta. Tälläkin muistitiedolla on nähtävästi historiallinen tausta. Asiakirjassa vuodelta 1678 Paanajärven pogostan Alajärven kylästä mainitaan ”kunnioitettavaan ikään ehtinyt” vanhus *Minka Lavrentjev* (PKLP 1678: 70), jonka isä oli epäilemättä 1600-luvun vaihteessa lähialueella asunut Lauri-niminen henkilö. Toisin sanoen on hyvin mahdollista, että edellä mainittu Lauri olisi voinut juuri olla kylän viimeinen saamen kielen puhuja.

Muistitiedon mukaan Haikolan perustajan esi-isät olivat kotoisin Seesjärven tienoilta. Tämä perimätieto ei toistaiseksi ole saanut vahvistusta historiallisista asiakirjoista. Huomioon arvoista on, että Uhtuan muiden kylien murteista poiketen Haikola kuuluu sekamurrevyöhykkeeseen, joka sijoittuu varsinaiskarjalan pohjois- ja etelämurteistojen välille. Seesjärven tienoiden murre kuuluu puolestaan eteläkarjalaan (Virtaranta 1972a: 9–11).

Kylän asukkailta tallennetun tarinan mukaan Haikolan eli Jouhkolan ensimmäinen asukas ei ollut *Jouhko* (ven. *Jefim*), jonka mukaan kylä on saanut myöhäisemmässä vaiheessa toisen nimen, vaan hänen vaarinsa, joka oli muuttanut saarelle poikansa kanssa. Henkikirjasta vuodelta 1763 käy ilmi, että kylän vanhin asukas tuona vuonna oli 87-vuotias Foma Petrov (1676–1766), joka oli juuri Jouhkon isoisä. Näyttää siltä, että Foma asettui asumaan nykyiseen kylään noin 1720-luvun alussa. Näin vuonna 1948 haikolalaisilta tallennettu sukutieto, jossa on nimeltä lueteltu suvun kuusi sukupolvea taaksepäin Jouhkoon (s. 1753) asti, osoittautuu täysin oikeaksi.

Perimätieto kertoo niin ikään, että kylän kantasuku muutti nykyisen kylän paikalle *Tuhkasenvuara*-nimisestä kylästä, joka sijaitsi aikoinaan Haikolan tienoilla. Paanajärven pogostan valvontakirjassa vuodelta 1678 mainitaan *Na gore* -niminen kylä (suoraan käännettynä ”Vaaran päällä”), jonka asukkaiden joukossa mainitaan mm. tulevan Haikolan asukkaiden esi-isät.

Haikolalaisten keskuudessa säilynyt tarina kertoo, että asukkaiden muutettua Tuhkasenvuarasta Pistojärven Tuhkalaan<sup>1</sup> jäi Tuhkasenvuaraan vain kaksi taloa: toisessa eli tulevan Haikolan (Jouhkolan) perustaja poikineen, toisessa eli vain tyttöjä. Tällaisesta tilanteesta todistaa myös henkikirja vuodelta 1782: Haikolassa asui silloin Stepan Petrov, joka oli nähtävästi kylän vanhimman asukkaan Foma Petrovin veli. Asiakirjan mukaan hänellä oli neljä tytärtä eikä yhtään poikaa.

Vuonna 1886 Juveliuksen muistiinpanema tarina kertoo, että Haikolan asukkaat muuttivat paikalle kolmesta kuuteen sukupolvea sitten eli vuosien 1736–1811 välisenä aikana naapurikylästä nimeltä Sompajärvi. Vuosien 1763–1782 henkikirjoista ilmenee, että edellä mainitun Foma Petrovin poika Aleksei ja hänen poikansa Jefim (Jouhko, s. 1751) on merkitty naapurikylän eli Sompajärven asukkaiksi. Haikolan asukkaiden suussa elää toinenkin muistitieto, jonka mukaan osa asukkaista oli merkitty sompajärveläisiksi, jotta he saisivat lisää maata, koska maanjako saarella oli käynyt mahdottomaksi.

Perimätieto kertoo edelleen siitä, että osa Haikolan asukkaista muutti luoteeseen Pistojärven kunnan alueelle, missä he muodostivat Tuhkalan kylän. Vuonna 1762 Haikolassa oli kolme autiotaloa. Saman vuoden henkikirjassa äskettäin perustetusta Tuhkalan kylästä mainitaan Aleksei Leontjev (1685–1770),<sup>2</sup> jolla on kolme poikaa. Pistojärven Tuhkalassa taas on tallennettu perimätieto, jonka mukaan kylän perustajina oli kolme Arkangelin puolelta (nähtävästi Arkangelin kuvernementista) tullutta veljestä.

Vahvistusta kirjallisista lähteistä saavat myös muut Haikolassa tallennetut perimätiedot. Voidaan siis nähdä, että 1800-luvun lopussa muistiinkirjoitetut ja jopa yli kolmensadan vuoden takaisista tapahtumista kertovat tarinat osoittautuvat varsin luotettaviksi. Samalla yhdistettyinä historialliseen todistusaineistoon ja paikannimistöön muistitiedot mahdollistavat kolmen-neljän vuosisadan takaisen Haikolan kylän ja sen asukkaiden historian melko yksityiskohtaisen rekonstruoinnin (Kuzmin 2013: 179–199). Tämä viittaa myös siihen, että Vienan Karjalan muissakin osissa tallennetuilla muistitiedoilla on todennäköisesti reaalinen historiallinen pohja, mikä vuorostaan mahdollistaa suullisten tarinoiden käytön mm. asutushistorian tutkimuksen lähteenä.

1. Tässä on epätasällisyys – ensin muutettiin vaaralla olleesta kylästä nykyiseen Haikolaan ja vasta sitten Tuhkalaan.

2. Aleksei Leontinpoika oli vuonna 1678 Paanajärven pogostan *Na gore* -nimisessä kylässä (suoraan käännettynä ”Vaaran päällä”; karj. *Tuhkasenvuara*) mainitun Ofon’ka Ivananpojan pojanpoika. Asiakirjasta tiedetään, että Ofon’ka asui siinä Ljovka- (= Leonti) ja Mikiforko-nimisten poikiensa kanssa (PKLP 1678: 71).

### 3. Vienan Karjalan asutushistoriasta kertovat muistitiedot

1800- ja 1900-luvuilla Vienassa tallennetut muistitiedot edustavat kansanomaista käsitystä Vienan Karjalan menneisyydestä. Sukupolvelta toiselle välittyneet suulliset tarinat antoivat karjalaisväestölle tärkeää tietoa oman seudun ja kansan kirjoittamattomasta historiasta, jonka tapahtumista ja henkilöistä ei välttämättä löydy mainintoja alueen historiaa valaisevista kirjallisista lähteistä.

Koska Vienan Karjalan asutushistoriasta on olemassa melko vähän varsinaista kirjallista lähdeaineistoa, ovat karjalaisten keskuudessa tallennetut suulliset muistitiedot nimistön rinnalla lähes ainoita ja hyvin keskeisiä lähteitä asutushistoriallisten kysymysten valaisemiseksi. On myös mahdollista, että venäjänkieliset asiakirjatiedot pohjautuvat nekin ainakin osin paikallisen väestön suullisiin tietoihin.

Vienan Karjalassa on tallennettu noin 300 perimätietoa, jotka kertovat Vienan sukujen lähtöpaikoista ja samalla alueen asutushistoriasta. Perimätietoaineisto ei kuitenkaan ole yhtä monipuolista tutkittavan alueen eri osissa. Suuri osa sukutarinoista on tallennettu Länsi-Vienassa (Kontokki, Uhtua, Vuokkiniemi), mikä johtuu siitä, että juuri tämä alue on tullut kuuluisaksi rikkaasta runonlauluperinteestään ja runonlaulajistaan. Tästä syystä 1820-luvulta alkaen sekä suomalaiset että karjalaiset runonkerääjät ja -tutkijat ovat yrittäneet saada tietoja niin alueen asutushistoriasta kuin runonlaulajien sukhistoriastakin. Samaan aikaan ne alueet, jossa runonkerääjien mielestä ”varsinainen runolaulu on jo vieras tai runo ei enää Länsi-Vienan arvoinen” (Borenius 1904: 479, 488), jäivät pääasiassa vastaavien keruutöiden ulkopuolelle. Näiden alueiden joukossa (muutamaa sukua lukuunottamatta) ovat mm. Jyskyjärvi, Kiestinki, Oulanka, Paanajärvi, Pistojarvi, Suikujärvi, Tunkua, Usmana, Vitsataipale ja Voijärvi.

Tallennetut muistitiedot kertovat, että Vienaan on tullut väestöä eri tahoilta. Perimätiedoissa kuvataan sekä sisäistä että ulkoista migraatiota. Silmiinpistävä seikka on kuitenkin se, että asutusvirtauksien suunta on yleensä lännestä ja lounaasta koilliseen ja pohjoiseen. Perimätietojen mukaan osa Vienan suvuista on vanhaa lapalaisperua (ks. liitetaulukot). Muutaman suvun mainitaan tulleen Vienaan Karjalan keskiosista ja nykyisen Arkangelin alueelta (mm. Vienanmeren takaa). On myös tietoja, että osa Paanajärven Kurenkylän asukkaista tuli Tverin läänistä. Vastaavia perimätietoja on tallennettu myös Karjalan tasavallan varsinaiskarjalan puhuma-alueen eteläosassa. Ne viittaavat mahdollisesti siihen, että 1600-luvulla Käkisalmen läänistä Tverin alueelle suuntautuneen muuttoliikkeen jälkeisenä kautena osa karjalaissuvuista muutti sieltä takaisin nykyisen Karjalan tasavallan alueelle.

Liitteenä olevat taulukot myös osoittavat, että läntisen ja itäisen Vienan asutuksesta kertovat tarinat ovat hyvin erilaisia asutushistorian kannalta. Olemassa olevien muistitietojen mukaan Itä-, Etelä- ja Keski-Vienassa ei käytännöllisesti katsoen ole sellaisia tapauksia, joissa jokin suku olisi tullut alueelle Suomen puolelta muutamaa 1900-luvun vaihteesta tunnettua esimerkkiä lukuunottamatta. Tulee muistaa, että Vienan keski- ja itäosan kylät ovat melko vanhoja verrattuna Länsi- ja Pohjois-Vienan karjalaiskyläin. Esimerkiksi Jyskyjärvi on mainittu asiakirjoissa ensimmäisen kerran jo vuonna 1556, Kesäjärvi 1588, Kevättämäjärvi 1588, Kiimasjärvi 1556, Koivuniemi

# Vienan Karjala 1930-luvulla



Kartta I: Vienan Karjalan asutus 1930-luvulla



1588, Kuorilakši 1566, Kurenkylä 1597, Nokeus<sup>3</sup> (?) 1556, Ohvon'anniemi<sup>4</sup> (?) 1591, Paanajärvi 1534, Piepojärvi 1552/53, Piismalaksi 1556, Suopassalmi 1556, Tunkua 1588, Uskela<sup>5</sup> (?) 1590-luvulla, Usmana 1507–14 ja Voijärvi 1552/53. Edellä mainitussa yhteydessä voidaankin otaksua, että ajallisen etäisyyden johdosta tämän alueen väestön historiallinen muisti on kuihtunut ja monet perimätiedot Vienan keski-, etelä- ja itäosan kylissä asuneiden sukujen historiasta ovat kadonneet iäksi. Samalla joudutaan olettamaan, että ajoittaisista nälkävuosista ja monista hyökkäyksistä sekä kylien tuhoista huolimatta ei alueella ole tapahtunut suuria väestöllisiä muutoksia. Esimerkiksi vuoden 1678 Länsi- ja osittain Keski-Vienan sukunimiaineiston perusteella voidaan todeta, että suurin osa sukunimistä tavataan tällä alueella ja muuallakin Vienassa myös 1700–1900-luvuilla. Tämä viittaa epäilemättä siihen, että huomattavaa väestökatoa ei ole tapahtunut.

Olemassa olevien asiakirjojen mukaan ainoa merkittävä väestömäärän putous esimerkiksi Repolan pogostassa näyttää tapahtuneen juuri 1600- ja 1700-lukujen vaihteessa. Vastaava näyttää olleen tilanne myös Vienan muissa osissa. Vuosien 1690 ja 1707 välisenä ajanjaksona kaikkien Lapin pogostojen väkiluku väheni huomattavasti, pääasiassa 1690-luvun puolivälistä alkaen. Väestökirjanpidon mukaan vuosien 1680 ja 1707 välillä asuttujen talojen määrä supistui 1163 talosta 732 taloon eli laskua oli 38 % (Černjakova 1998: 39–40, 43). Ei ole syytä epäillä, että väestökehitys olisi tuohon aikaan ollut oleellisesti erilainen eri Lapin pogostoissa ja Repolan pogostassa. Väestömäärän putoamisen pääsyyinä oli ilmaston viileneminen ja ankarat katovuodet, asiakirjojen mukaan ”leivän niukkuus”, jonka takia yli puolet talouksista oli autioitunut ja isäntäväki lapsineen tietymättömissä. Talonpojat valittivat monilukuisissa anomuksissaan, että ”ei ole millä veroja maksaa”. Toinen syy oli kirkollinen skisma. Siitä seurasi, että yli kymmenesosa autioituneiden talojen asukkaista ”lähti perheineen ja

3. Vuonna 1556 Nousia Venäläisen luettelemien kylien joukossa on mainittu *Leassjärvi*-niminen asutus, joka selonteon mukaan sijaitsi Kiiimasjärven ja Piismalahden välissä (Teitti 1894: 160). Koska muut selostuksessa luetteloidut kylät Ruotsin rajalta Vienamerelle asti sijaitsevat todella oikeassa järjestyksessä, voidaan olettaa, että *Leassjärvi* tarkoittaa mahdollisesti juuri Nokeusta. Kylän melko varhaisesta olemassaolosta voisi kertoa välillisesti tieto siitä, että vuonna 1590 isonvihan aikana *Ahma*-niminen karjalaisvanki tappoi suomalaisen sissipäällikön *Pekka Vesaisen* (Väisänen 1998: 30). Tallennettujen perimätietojen mukaan karjalaisten kuuluisimmat ”päälliköt” olivat *Rogačču*, *V(u)orna* ja Nokeuksen kylästä kotoisin ollut *Ahma*. (Stepanova 2000: 250). Tästä karjalaisesta sissipäälliköstä ei ole toistaiseksi löytynyt kirjallisia lähteitä, mutta voidaan kuitenkin olettaa, että Ahma oli historiallinen henkilö. Tähän viittaa välillisesti tieto sekä Pekka Antinpoika Vesaisesta (vrt. Enbuske 2013) että toisesta karjalaisten sissipäälliköstä nimeltään Iivana Rogačču, joka asui aikoinaan Rukajärven kunnan Tiiksissä. Vuoden 1597 Lapin pogostojen valvontakirjassa Tiiksissä mainitaan *Ivan Rogač* (\*Iivana Rogačču) (Valvontakirja 1597: 209). Tiiksin kalmistossa on hänen hautansakin. Ahma (ven. Rosomahin) -suku asui perinteisesti juuri entisen Rukajärven kunnan Nokeuksen kylässä, *Ahmonpuoli*-nimisessä kylän osassa.

4. Asiakirjassa vuodelta 1591 mainitaan *Afonja Mujezerets* (MPIK: 325) eli Muujärven rannalla asuva *Afanasij* (karj. *Ohvon'a*). Ohvon'anniemen kylä sijaitsi Muujärven rannalla.

5. Voidaan olettaa, että Uskela saattoi esiintyä 1590-luvun alussa nimellä Mujezero. Uškela (ven. *Uškovo*) sijaitsee entisessä Voijärven kunnassa Muujärven rannalla. Asiakirjassa vuodelta 1591 mainitaan, että Voijärven volostin mailla Muujärven rannoilla asuu 6 populia (MPIK: 325). Samassa asiakirjassa on mainittu, että Kemissä on *Mikiforko Uškanovin* (myös *Uškalovin*) autio (myös autiotalon paikka *Uškovskoje*) (MPIK: 321–322). Lisäksi 1570-luvun alussa Kemissä on mainittu *Marina Kuz'mantytär Uškalova* (\*Uskela-niminen suku) (ASM: 242). On vielä mainittava, että Muujärven saarella oli aikoinaan pieni luostari (1573–1764), jonka kirkko oli rakennettu noin vuonna 1573 (KIOP: 153–154).

tavaroineen hajaannukseen”. Lähteet osoittavat, että vielä kymmenesosa taloista autioitui suuren Pohjan sodan aikana ruotsalaisten hyökkäyksien takia. Lukuisia taloja poltettiin, ja hävitettyjen kylien asukkaiden oli pakko lähteä kerjuulle (Černjakova 1998: 39–43). Pääasiassa samoista asioista kertoo Vienan Karjalan perimätietoaineskin. Vuonna 1886 kostamuslaiset kertoivat Juveliukselle, miten ”ennen suuria sotia oli ollut 40 viljavaa vuotta, mutta sota hävitti kaiken varallisuuden. Sitten tuli kolme hallavuotta, jyvätöntä.<sup>6</sup> Suurten sotien aikana elettiin hiiren ikää, kun hengen ottajat oli päällä. Ihmiset söivät hutuksi keitettyä nurmiheinää sekä suksen varpahallisia ja kengän rajoja” (Juvelius 1888: 61). Minusta tämäkin sukupolvelta toiselle siirtynyt muistitieto osoittaa, että kaikesta huolimatta alueella oli kuitenkin väestöllistä jatkuvuutta; muuten ei olisi mahdollista, että tieto noista kaukaisen historian tapahtumista olisi säilynyt.

Vaikka monet Vienan Karjalan kylät ja niiden asukkaat epäilemättä kärsivät kovasti, olen sitä mieltä, että moni muisti- ja asiakirjatieto dramatisoi kuitenkin liikaa tapahtumia kertoessaan esimerkiksi vihollisen surmanneen monen kylän kaikki asukkaat (vrt. Juvelius 1888: 58–62).

Esimerkiksi Vienan Kemin volostin mailla vähän ennen vuonna 1552 tapahtunutta ruotsalaisten hävitysretkeä mainitaan kaksikymmentä lappalaisasutusta, jotka asiakirjan mukaan oli tuhottu ruotsalaisten hävitysretken seurauksena (ASM: 114). Tunnetaan kuitenkin lappalaisten asuma-alueen samankaltainen kuvaus vuodelta 1591. Siitä puuttuu viisi aikaisemmin mainittua asutusta, mutta samalla kuvaukseen on ilmestynyt kaksi uutta asutusta. Samaten 40 vuotta myöhäisempi asiakirja, valvontakirja vuodelta 1591 kertoo, että ruotsalaisten kanssa käydyn sodan takia kaikki asiakirjassa mainitut lapinkylät jälleen autioituivat (MPIK: 325), mutta tästä huolimatta Kemin volostin alueella osa lappalaisasutuksia oli olemassa vielä vuosina 1619–20 (PRK 1983: 15).

Vienassa kerättyjen muistitietojen mukaan monen kylän lähimetsissä ja metsäjärvien rannoilla oli asutusta sinä aikana, kun ruotsalaiset kävivät sotimassa Vienassa (keruumatkat, Juvelius 1888: 62–63). Täten on otaksuttavissa, että sotatoimien alettua Vienan kylien asukkaat pakenivat metsiin väliaikaisasutuksiin, joissa he elivät 1700–1725 vuosien välisenä aikana. Asiasta ei tietenkään ole täydellistä varmuutta, mutta vaikuttaa todennäköiseltä, että monet vuosina 1678 mainitut suvut eivät kadonneet jäljettömiin, vaan suurin osa niihin kuuluneista henkilöistä jäi eloon ja asettui myöhemmin asumaan sekä samoihin että tutkitun alueen muihin kyliin, mahdollisesti myös Vienan naapurialueille. Tähän viittaavat myös vienalaisten sukupuut, joista voidaan nähdä, että nykyisen Vienan asukkaiden varhaisimmat esi-isät mainitaan juuri vuoden 1678 Repolan ja Paanajärven pogostaa koskevissa valvontakirjoissa.

Samaa todistaa mm. A. W. Ervastian mainitsema selostus eräästä ruotsalaisten hyökkäyksestä vuodelta 1610, jolloin ruotsalaisten piti palata takaisin saavuttamatta Suopassalmea, koska paikallinen kansa pakeni asuinpaikoiltaan ja ruokavaroista syntyi kova puute (Ervasti 1918: 228). Tämä viittaa siihen, että alueen väestö piileskeli sotavuosina mitä todennäköisimmin piilopirteissä. On myös tieto vuodelta 1742, että

6. Vrt. katovuodet 1696–98. Ensimmäinen merkintä Kostamuksesta on vuodelta 1654 (OIS: 775). Tämäkin mielestäni viittaa siihen, että perimätiedoilla on todistusvoimaa.



tuolloin sadan aseistetun suomalaismiehen joukko tuli Karjalaan ja poltti kymmenen kylää. Asiakirjasta saadaan kuitenkin tietää, että suuri osa paikallisista asukkaista pakeni kauhuissaan perheineen tietymättömiin. Hyökkäyksen aikana tapettiinkin vain kolme henkilöä (Černjakova 1998: 35). Myös Juvelius tallensi tiedon, jonka mukaan ”viholliset tappoivat vain ne, jotka eivät vaan pakoon päässeet” (Juvelius 1888: 61).

Mainittakoon, että Kuusamon Paanajärvellä joskus asuneilta Sirkeisiltä on tallennettu muistitieto, jonka mukaan suku on tullut Kuusamon alueelle (? Kontokin) Kostamuksesta rappasotien takia. Ei ole aivan selvää, onko puhe todellisista rappasodista eli 1500-luvun lopussa karjalaisten ja Pohjois-Suomen asukkaiden välillä käydyistä rajakahakoista, mutta siitä huolimatta perimätieto osoittaa, että alueen asukkaat saattoivat lähteä sodan tieltä melko kauaskin asumaan (Kuzmin 2012: 7; NPP: 9; A. Vahtola 2003).

Suuren Pohjan sodan aikana (suom. *sarkasota*, karj. *varaš-* tai *varaššuššota*) keväällä 1718 majuri Salomon Enbergin joukot tekivät Viennaan 22 päivän mittaisen hävitysretken, jonka seurauksena moni kylä autioitui kokonaan. On kuitenkin kiinnostavaa, että Vuokkiniemi, jonka hävityksestä Enberg teki henkilökohtaisesti selkoa, jatkoi olemassaoloaan koko tämän ajan (Kujala 1953: 232; Černjakova 1998: 35).

Asutusjatkuvuudesta todistaa myös edellä esitetty sukunimiaines. Suurin osa sukunimistä, jotka mainittiin ennen nälkävuosia ja hyökkäyksiä, on säilynyt Vienassa nykypäiviin saakka, mm. Pekšojev (1678) – Pekšujev – Pöksy(ni), Vadajev (1678) – Vatani (Kostamus); Gorkoi (1620), Gorkojev (1678) – Korkoni/Korkonen, Malejev (1678) – Malikin – Malini (Vuonninen), Gyrejev (1678) – Hy(y)ry – Klementjev, Pelejev (1678) – Pällijev – Pällinen (Uhtua) jne. Sama koskee nähtävästi myös edeltävää jaksoa, vrt. Usmanan sukunimet Bresčejev (main. 1630) – Breščane, Paholkov (1630) – Os’s’ane – Paholkov, Peljakin (1591, 1630) – Pölläkaine, Ragotteppojev (1630) – (?) Rahone – Leontjev, Turui, Turujev (1571, 1578) – Turune – Pavlov jne.

Vuoden 1726 väestönlaskennassa on huomioitu väestöliikkuvuus vuosien 1720–1725 välisenä aikana. Esimerkiksi Paanajärven pogostan alueelle pakoteiltä palasi monta asukasta. Pistojärveen palasi koko kylä eli 16 miespuolista asukasta (nähtävästi perheineen), Kuorilahteen samaten kokonainen kylä eli 17 miestä, Jyskyjärveen kahdeksan henkeä, Salpogaan eli Haikolaan viisi, Paanajärveen kolme sekä Jurjevanimiseen kylään (karj. Luovuška) yksi henkilö (PK 1726: 527–538 ob). Vastaava tilanne oli myös Repolan pogostassa (vrt. Černjakova 1998: 44–45). Esimerkiksi 1720-luvun alkupuolella Kontokin Kostamukseen asettui kymmenen ”karkuteiltä tullutta” miespuolista henkilöä, joista kaikki olivat alkuperäisiä kylän asukkaita (PK 1726: 559–559 ob). Nämä olivat todennäköisesti sota-aikana piilopirteissä tai kerjuulla olleita, mutta rauhallisemman ajan tultua kylään muuttaneita kostamuslaisia.

Ensimmäisen väestönlaskennan aikana (1720–26) viranomaisille myös varsin pian selvisi, että kaikkialla annettiin epätäydellisiä tietoja kylien asukkaista. Kaikki Lapin pogostojen kylänvanhimmat jättivät mainitsematta esimerkiksi populeita (maatomia talonpoikia) ja myös kokonaisia talonpoikien perhekuntia tai jopa kokonaisia

kyliä.<sup>7</sup> Näin kävi esimerkiksi Repolan pogostan Suuluasuaren ja Tuulijärven kylien kohdalla. Uusien viranomaisvaatimusten ansiosta (1721, 1723, 1725) ilmeni, että pelkästään Repolan pogostassa ensimmäisen tarkastelun aikana 432 henkilöstä jäi mainitsematta 278 eli 64 % kaikista miespuolisista henkilöistä. Myös vuosien 1754 ja 1761 välisenä kautena Repolan pogostasta onnistuttiin löytämään vielä 156 henkilöä, joita syystä tai toisesta ei ollut väestöluetteloissa 1720- ja 1740-luvulla. Suurin osa tapauksista eli 120 henkilöä on vuodelta 1754. Niiden joukossa oli mm. ihmisiä, jotka edellisissä väestönlaskennoissa oli mainittu kuolleiksi (Černjakova 1998: 43–45).

Kyläpäälliköiden selostuksia väestökadosta on ehkä liioiteltu, sillä tilanteen rauhoituttua ja asukkaiden palattua ”sotaa ja kurjuutta paosta” (Juvelius 1888: 62–63) asukasmäärä kasvoi melko pian takaisin entiselleen. 1700-luvun toiselta neljännekseltä lähtien Vienan väestönkoostumus säilyi ennallaan parinsadan vuoden ajan (Pöllä 1999: 73), vaikka tutkitun alueen eri osissa ja kylissä voidaan tosin edelleen havaita tiettyjä eroja (vrt. Černjakova 1998: 43).

#### 4. Vienan Karjalan ”suomalaislähtöinen väestö”: tulkinnan ongelmia

Käsittelen seuraavassa niitä perimätietoja, jotka kertovat asutuksen tulleen Ruotsin eli nykyisen Suomen puolelta. Noin kolmannes Vienassa tallennetuista perimätiedoista kertoo suvun tulleen Suomen puolelta. Tässä yhteydessä Vienan Karjalan asutushistoriaa koskevissa tutkimuksissa puhutaan usein alueelle Suomesta, mm. Savosta, muuttaneesta väestöstä ja sitä kautta vienankarjalaisten suomalaisista juurista. Esimerkiksi Matti Pöllä (1995: 110) mainitsee Kujalaan ja Suorsaan viitaten, että vuosilta 1717 ja 1720 säilyneiden Paltamon ja Sotkamon käräjäkirjojen mukaan nälänhätä ajoi Kainuusta rajan yli Venäjälle satoja ihmisiä. Vastaava tilanne oli myös Kuusamossa (Kortesalmi 1996: 286–288; Pöllä 1995: 162). Silti ymmärtääkseni huomattava osa muuttaneista palasi myöhemmin olojen parannuttua takaisin.<sup>8</sup> Tähän viittaa mm. se, ettei Vienassa ole montakaan sukunimeä, jotka tunnetaan Kainuussa ja Kuusamossa. Myöskään Vienaa koskevissa venäläisissä asiakirjoissa ei mainita, että alueelle olisi muuttanut satoja Ruotsin alamaisia.<sup>9</sup> Ainoa ajanjakso, jolloin väestönlaskentatiedoissa on huomattavampi määrä Suomesta muuttaneita ihmisiä (26), on 1755–1763 välinen aika, ja tämäkin koskee lähinnä Repolan pogostaa. Todettakoon tässä yhteydessä, että suomalaislähteissä puhutaan myös kokonaisten perheiden

7. Sama koskee myös Vuokkiniemen Venehjärveä. Kylän olemassaolosta mainitaan venäjänkielissä asiakirjoissa ensimmäisen kerran vuonna 1754, mutta Utajärvellä 1700-luvun alkupuoliskolla asunut Ohvo Iivananpoika Lesonen (s. n. 1699) oli syntynyt Repolan pitäjän ”Wenejärveltä” (MRK 1733–1740: 118). Tämä kylä jäi siis muutamaksi vuosikymmeiksi merkitsemättä asukasluetteluihin. Voikin kysyä, olisiko se ollut autio.

8. Mahdollisesti juuri tästä kertoo muistitieto, jonka M. Pöllä esittää viitaten Sjögreniin: asutustarinan mukaan Hämeen kylässä oli ennen asunut myös savolaisia, jotka olisivat sittemmin hävinneet, ts. todennäköisesti muuttaneet pois kylästä (Pöllä 1995: 146). Myös Kontokin Kenttijärven kylässä on tallennettu tieto siitä, että kylässä asui jonkin aikaa Savander ja Koistinen-nimisiä suomalaisia, jotka sitten lähtivät kylästä pois (M. A. Salminen; Keruumatkat).

9. Erässä artikkelissa Matti Pöllä mainitsee myös, että kolmensadan vuoden aikana Suomen puolelta saapui Vianaan arviolta vajaat tuhat siirtolaista (Pöllä 1999: 78).

muutosta, venäjänpuoleiset asiakirjat vuorostaan kertovat vain harvoin, että molemmat puoliset ovat ”Ruotsin alamaisia”.

Vuoden 1678 valvontakirjassa Repolan pogostan alueella on mainittu viisi tapausta, joissa henkilö on tullut alueelle läheisen rajan takaa. Sama määrä tulijoita on myös täydennysluetteloissa vuosien 1720–1761 väliseltä ajalta. Kolmannen tarkastuksen asukasluettelossa (1762) ja sen täydennyslistassa (1763) mainitaan 26 rajan takaa tullutta henkilöä, joista 17 muutti Vuokkiniemen volostin alueelle (mm. Vuonniseen, Hämeenkylään, Uhtuaan ja Latvajärveen). Osa heistä asui volostin alueella jo vuonna 1753. Historioitsija Irina Černjakova mainitsee, että tuon ajan lähteissä kiinnitetään erityistä huomiota niin sanottuihin ”uudestikastettuihin”, ja tästä syystä voidaan pitää melko todennäköisenä, että (melkein) kaikki rajan takaa tulleet esiintyvät edellä mainitun kauden luetteloissa (Černjakova 1998: 45). Ruotsin puolelta tulleista henkilöistä on tietoja myös Paanajärven pogostan alueelta (vrt. PKLP 1678: 70 ob).

Vuonna 1825 Vuokkiniemessä käynyt A.J. Sjögren pani merkille, että Vuokkiniemen asukkaat ovat peräisin Suomen Karjalasta kahta perhettä lukuunottamatta. Tuona aikana Vuokkiniemessä oli noin 60 taloa (Sjögren 1825: 326–327). M. A. Castrénin vuonna 1839 tallentaman tiedon mukaan monen perheen sanotaan olevan lappalaista alkuperää Vuokkiniemessä, sekä muutaman sanotaan polveutuvan venäläisistä. Samalla hän mainitsee, että Vuokkiniemen pitäjän muiden kylien useat perheet muuttivat paikkaan Suomesta (Castrén 1904 [1839]: 9). Hän arvelee kuitenkin, ettei alueen kantaväestö polveutune suomalaisista, vaikka alueella asuukin sukuja, joiden juuret juontuvat eri puolilta Suomea (Castrén 1953: 66). Castrénin mukaan myös Kuusamon asukkaat olivat lappalaisia ja Venäjän karjalaisia ennen ”Suurta Venäjän sotaa”, ja molemmista on lukematon joukko kansantarinointia (Castrén 1904 [1839]: 14).

#### 4.1. Karjalaiset Ruotsin puolella 1500–1700-luvulla

Perimätiedoista tiedetään monen vienankarjalaisen suvun juurien olleen Suomen puolella. Tämä ei mielestäni kuitenkaan tarkoita, että kaikki niistä olisivat olleet ”suomalaisia” tai savolaisia. Kysymystä on toistaiseksi tutkittu vain vähän. On silti olemassa asiakirjoja ja muistitietoja, jotka osoittavat Savossa, Pohjanmaalla, Kainuussa ja Kuusamossa asuneen karjalaisväestöä. Tästä voidaan mainita joukko esimerkkejä.

##### 1500-luku:

Vuonna 1511–12 asettui asumaan ”mustaan metsään” eli asumattomille alueille Repolaan kokonainen *perevaara* eli veronkokoamisalue. Veronkokoamisalueeseen kuului 24 karjalaismiestä perheineen. He eivät olleet kuuluneet aikaisemmin Venäjän suuriruhtinaalle eivätkä maksaneet hänelle koskaan veroja. Toisin sanoen tulevan Repolan pogostan alueelle muutti karjalaisia, jotka olivat tulleet Ruotsin puolelta eivätkä Käkisalmen läänistä (Rebolskij kraj: 4).

Pohjanmaan Itä-Karjalasta erottavan Maanselän länsipuolelle tiedetään vähän ennen vuotta 1545 asettuneen 14 venäläistalonpoikaa (Luukko 1954: 716–717).

Vuoden 1555 veroluettelo on vanhin Kainuun aluetta koskeva, ja se sisältää noin 170 paikannimeä. Niiden joukossa on neljä pellonnimeä, mm. *Moisseenpelto* (Sotkamo) ja *Horkkainpelto* (Paltamon Melalahti). Nämä selviä karjalaisperäisiä henkilönimiä sisältävät viljelysnimet viittaavat siihen, että Kainuussakin karjalaiset olisivat viljelleet maata eivätkä ainoastaan liikkuneet erämiehinä. Samalla nämä paikannimet kertovat siitäkin, etteivät Kainuun läntiset uudisasukkaat saapuneet täysin nimettömälle alueelle (Räisänen 2007a: 119–120). Kainuussa on ylipäättäänkin melkoinen määrä karjalaisperäistä paikannimistöä.

Vuosina 1554–56 Kuopion Hirvilahden tienoilla asui *Kosma Huttoinen* (Nissilä 1975: 132). Kosma lienee ortodoksinen etunimi (vrt. ven. *Koz'ma*, *Kuz'ma*).

Vuonna 1559 Säämingin käräjillä lehmän ja lampaan varkaudesta Venäjällä on tuomittu hirtettäväksi *Koszma Ukkonen* (Savon tuomiokirjat: 10). Etunimi Koszma viittaa karjalaiseen.

Viimeistään 1550 Laitasaaren kylään Pohjois-Pohjanmaalle muutti Paavali Ollinpoika Holappa (s. 1528–30) (PN 1550: 4540). Kyseinen suku on Kauko Pirisen mukaan alkuaan Käkisalmen Pogostasta, josta se muutti Jääsken kihlakuntaan. *Holop Adrejev* (myöh. *Olof Andrejev*) mainitaan 50 ortodoksiturvapaikanhakijan joukossa, jotka siirtyivät Käkisalmen pogostasta vuonna 1494 Ruotsin puolelle, Jääsken kihlakuntaan (Kauko Pirisen tutkimukset vuosina 1985–88).<sup>10</sup>

Kiimingissä 1550-luvulla mainitaan *Nils Niphatt*, joka tunnettiin myös nimillä *Nils Rydz* tai *Niiles Venäläinen* (Vahtola 1986: 33).

Kreikanuskoisuuteen ja samalla myös karjalaisiin viittaava lisänimi *Ryss / Rydz* esiintyy muutaman kerran 1500-luvun verolähteissä myös pohjoisempana, vrt. *Nils Ryss* (1543), *Nils Rydz* (1553) Ilmolassa, *Eloue Ryss* (1546) Koroisniemellä, *Hochon rydz* (1598) Lautiossaassa (Vahtola 1980: 366).

Siikajokilatvoille saapui 1580-luvulla kaksi Kurosen veljestä, *Lasse* ja *Matti Heikinpoika*, jotka perustivat Siikajoen etelärannalle kaksi tilaa. Matti Leiviskän mukaan veljeksistä jälkimmäinen samaistetaan vuoden 1586 itsellisveroluettelossa mainittuun *Matz Rydziin*. Matti Heikinpoika Kuronen oli Revonlahden Kuroolan isännänä vuosina 1600–1623. Lisäksi Siikajoen Revonlahdella sijaitsi Virsuntalo, joka jaettiin kolmeen osaan 1600-luvun taitteessa Pekka Kärkisen poikien kesken. Yhden osan isännäksi merkittiin vuonna 1599 *Castenn Rys* (vrt. *Kasten Rydz* (1586), *Castel Ryss* (1601)). Samalla myös itse nimi Virsu on ortodoksisen ristimänimen *Firs* karjalankielinen muunnos (Leiviskä 2011: 70–72, 256). Matti Leiviskä panee merkille, että Käkisalmeista suuntautunut muuttoliike näkyi tuolloin voimakkaasti etenkin

10. Mainittakoon, että 1526–1571 välisenä aikana jo pelkästään Kurkijoen pogostasta pakeni tietymättömiin yli 700 henkilöä, suurin osa heistä 1566–1571, jolloin poismuuttojen perussyinä olivat ”tsaariverot” (ven. *tsarskije podati*) ja *opričnina*-järjestelmä (yhteensä 409 tapausta) (Žukov 2013: 417–419). Voidaan olettaa, että vastaava tilanne oli myös Käkisalmen Karjalan muissa pogostoissa. Tuntuu hyvin todennäköiseltä, että moni karjalainen on voinut asettua asumaan mm. Käkisalmen läänin eräalueille, jotka sijaitsivat tulevan Pien-Savon pohjoisosissa ja Kainuussa. Vuonna 1565 perustettiin *opričnina*, suoraan tsaarin alaisuudessa oleva valtakunnan alue, jota hallitsivat suoraan tsaarin alaisuudessa olleet virkamiehet, *opričnikit*. Hallintojärjestelmä luotiin vastineeksi ylimystölle, joka vastusti tsaarin itsevaltaista hallintotapaa. Opričnikit olivat eräänlainen yhdistelmä tuon ajan salaista poliisia ja kuolemanpartioita, ja he pitivät ylimystön ja talonpojat kurissa väkivalloin. Järjestelmä lakkautettiin viimein 1572 (Wikipedia: Opričnina).

Kestilässä, mutta myös Revonlahdella ja osin muissakin kylissä, joihin tuli selvästi uutta karjalaista nimitystä (Leiviskä 2011: 215).<sup>11</sup>

### 1600–1700-luku:

Karjalaisväestöä asui myös Ruotsin puolella 1600–1700-luvuilla. Siitäkin on asiakirjatietoja, jotka eivät ole yksittäistapauksia, mutta asia ei ole toistaiseksi saanut ansaitsemaansa huomiota tutkijoiden parissa. Seuraavassa esitänkin muutamia esimerkkejä Ruotsin puolen karjalaisväestöstä.

### Kainuu

Talvella 1611 Kainuuseen saapui Käkisalmen läänistä joukko venäläisiä talonpoikia, joiden sijoittumista sen enempää kuin heidän sukunimiäänkään ei ole pystytty jäljittämään (Keränen 1986: 399, 658). Tiedetään kuitenkin, että juuri vuonna 1611 Käkisalmen läänin talonpojat anoivat Ruotsin kuninkaalta lupaa muuttaa Kajaanin lääniin (Keränen 1984: 168). Vielä pohjoisemmaksi, mm. Suomussalmen Vuokkiin, asettui 1600-luvun alussa joitakin karjalaisperheitä pysyvästi. Tämän lisäksi seudulla asui myös tilapäisesti liikkuneita karjalaisia, jotka kulkivat pitäjän läpi kauppamatkoillaan tai viipyivät seudulla vain kalan tai riistan pyyntiaikana (Keränen 1988: 95). Tässä yhteydessä on edelleen mainittava, että Nuasjärven asukkaita naapurit kutsuivat ryssiksi tai venäläisiksi (Alpo Räisänen suullisesti).

Nykyisen Hyrynsalmen alueella mainitaan vuonna 1605 *Filippus Hilparinen*, jonka oletetaan olleen karjalainen (Keränen 1988: 105–106). Myöhemmin ainakin vuoteen 1697 *Hilppola*-nimisessä talossa asui nähtävästi hänen poikansa Jaakko Hilppa (~ Hilppoi) (Keränen 1988: 690). 1730-luvun alussa talon nimi esiintyy asiakirjassa muodossa *Hilppala*, mikä selvästi viittaa ortodoksiväestöön. Myöhemmin talo tunnettiin myös nimellä *Haapola* (Turpeinen 1988: 277, 281) (? vrt. karj. *Huapo* / ven. *Agapit*). Vanha paikallinen perimätieto muistaa Hyrynsalmen Kemppeistenkin tulleen Venäjän Karjalasta. Kemppeiset mainitaan täällä vuodelta 1626 (vrt. *Lauri Kempainen*) (Keränen 1988: 107, 111). Karjalaistaustaisia voisivat olla myös Hyrynsalmen Tihiset (vrt. karj. *Tihi* / ven. *Tihon*).

1800-luvulla Hyrynsalmen alueella tallennetun muistitiedon mukaan seudun ensimmäisiä ”suomalaisia” olivat *Mooses-* ja *Mikko-*nimiset venäjänkarjalaiset veljekset. Mooses asui Moisionvaaralla, Mikko oli seppä ja antoi nimen Seppälän talolle. Tilien mukaan Seppälä eli Mikittä oli alueen ensimmäinen talo. Vuodelta 1608 Uuran kylän talon verot maksoi Mikko Heikkinen. Vuonna 1650 Seppälässä isäntänä oli Juho Heikkinen (Keränen 1988: 94, 108), joka oli ehkä Mikko-nimisen karjalaisen jälkeläinen.

11. Nimitystä merkkejä karjalaisesta asutuksesta on löytynyt useimpien Pohjois-Pohjanmaan suurten jokien suupuolesta sekä Siikajokea vastapäätä Hailuodosta. Merkkejä siitä on jäänyt jossakin määrin myös kieleen. Siikajokisuulta voidaan löytää selvää karjalaista henkilönnimistöä 1500-luvulta. Ylivoimaisesti voimakkain karjalaisasutus näyttäisi olleen Kestilän ja Tavastkengän seudulla; tämän synty voidaan pääosin liittää niihin itäisiin uudisasukkaisiin, joita alueelle saapui 1500- ja 1600-lukujen aikana (Leiviskä 2011: 212–215).

Nykyisen Kuhmon Huotarin suku samosi seudulle Venäjän Karjalasta. Ensimmäinen Huotari mainitaan alueella vuoden 1605 jälkeen. Sukuun kuuluneelta oppaalta on tallennettu tieto siitä, että suku on asunut samalla paikalla noin 25 sukupolvea. Kuhmon historian laatijan mukaan karjalaisperäistä asutusta edustanee myös Tapolan (asiak. Tapolanin, myöh. Tapion) suku, jonka varhaisin edustaja on vuonna 1605 elänyt Heikki Tapolan. Perimätiedon mukaan myös itse Kuhmoniemen (= Kuhmon) ensimmäinen asukas oli lähtöisin Karjalasta (Wilmi 2003: 54, 56, 58). Historioitsija Kaarle Alfred Castrénin tallentaman muistitiedon mukaan Kuhmoniemen kunnan alueella Lentiiran- ja Iivantiiranjärvellä asui Oulujärven ympäristön suomalaista uudisasutusta monesti hävittäneitä karjalaisia (K. Castrén 1867: 12).

Perimätiedon mukaan Kuhmon Jonkeri oli aikaisemmin Venäjän aluetta ja alueen asutus oli vanhastaan venäläistä (Engelberg 1912: 82).

Vuonna 1683 Suomussalmen Karhulanvaaralla Pekka Karhun talossa asui myös hänen vävyensä *Prokko*, joka häviää perheineen vuonna 1711 Venäjälle. Hänen vaimonsa oli Carin-niminen (Räisänen 2007b: 126).

Vuonna 1701 Kiannalla Klaus Liikaisen talossa renkinä oli Tarassia eli Taraska Tauriainen (Matti Lund, Sukuforum; Sari Heimonen sähköpostitse). Tauriaisen suvun mainitaan asuneen Suomussalmen alueella ainakin 1625–50 välisenä aikana (Turpeinen 1992: 92).

1600-luvulla Paltamon silloisessa pitäjässä Kiannan kylässä asui *Ohvo* (myöh. *Oktavius*) *Melentia*, joka tunnettiin nimellä Vepsäläinen. Melentia Vepsäläinen mainitaan mm. vuonna 1680 Kajaanin markkinoihin osallistuneiden karjalaiskauppiaiden joukossa (Kokkonen 2002: 371). Vuoden 1724 Paltamon talvikäräjien yhteydessä (Talvikäräjät 424) on maininta, että Kerälän kylän Antti Laurinpoika Laurosen isänisä oli *Ofinati* (Afanasi eli Ohvo) Lauronen. Nimi Lauronen saattaa olla peräisin venäläisestä nimestä *Lavrentij*. Kerälässä asui ennen isoavihaa Lars Melentia, jonka isä oli todennäköisesti Ohvoi Melentianpoika Vepsäläinen, joka asui vuorostaan Kerälässä jo 1600-luvulla. Tämä Lars oli todennäköisesti Kainuun Laurosten kantaisä (Kimmo Kemppainen, Sukuforum). Melentjev-niminen suku asui Akonlahdella ainakin vuodesta 1678 alkaen 1960-luvun puoliväliin saakka. Mahdollisesti tähän yhteyteen liittyy Akonlahdella tallennettu perimätieto, jonka mukaan yksi suvuista tuli kylään Vepsästä (Engelberg 1912: 101).

Kajaanissa vuonna 1780 mainitaan Levoska- ja Lesonen-nimiset karjalais-suvut. Tähän joukkoon kuuluu mahdollisesti myös *Hortana* (Gebhard 1885: 92), (vrt. karj. *Hortana* / ven. *Hariton*). Kajaanissa on myös kaupunginosa nimeltään Teppana(nmäki). Vuoden 1790 tienoilla tänne rakensi mökkinsä Venäjän Karjalasta tullut Teppana-niminen mies (Räisänen 2007c: 137).

Kainuun Lesosilla on säilynyt perimätieto, jonka mukaan Suomeen on tullut *piekloina* eli pakolaisina tai karkureina Venehjärveltä kolme Lesosen veljestä. Tarinan mukaan veljeksistä yksi jäi Suomussalmelle (esi-isä Matvej Lesonen asettui asumaan Lesovaaralle), yksi muutti jonnekin muualle ja yksi Kajaaniin, missä muutti nimensä Pajariseksi (Sari Heimonen sähköpostitse).



## Pohjoinen Suomi (mm. Pohjanmaa, Lappi)

Jouko Vahtola mainitsee, että Ijokisuun vanhimmassa talonnimistössä on selväpiirteinen ryhmä vanhoja karjalaisiin henkilönnimiin perustuvia talonnimiä. Esimerkiksi Ijoen Karjalankylän karjalaisena sukuna on mm. Hökkä (Tapio hecke 1580, Madz Höckälä 1653), joka on karjalainen muunnos ortodoksisesta henkilönnimestä *Fokas* (Vahtola 1988: 59). Sukutarinoiden mukaan nykyisen Yli-Iin Karjalankylän Hökätalo on saanut 1600-luvulla asukkaansa Vienan Karjalasta. Iissä Karjalankylän Hökkälän talon isäntä oli vuodesta 1639 lähtien Matti Heikinpoika, joka myöhemmin mainittiin useampia kertoja sotilaaksi (*knecht*). Esko Jaatisen kirjassa seppä Högmanista kerrotaan muistitieto, jonka mukaan Hökän asukkaat olisivat lähtöisin Vuokkiniemen Venehjärveltä (Sari Heimonen sähköpostitse; Jaatinen 2013). Pohjois-Iissä on myös maa-alue nimeltään Riikonaro. Jouko Vahtolan mielestä henkilönnimi Riiko on todennäköisesti luettava tässä tapauksessa karjalaisuudeksi. Vuonna 1567 Riiko mainitaan asiakirjoissa kaksi kertaa, jolloin hänen lisänimenään oli ”Venäläinen” (vrt. *Rikå ryttz, Rijkoij Ryttz*) (Vahtola 1988: 59).

Lönnrot mainitsee matkamuistelmissaan (1836–37) Kontokin Sallin, joka karkasi sotapalveluksesta Persian rajalta ja kääntyi Suomessa luterilaiseksi, mutta myöhemmin palattuuaan Vianaan hänestä tuli taas ortodoksi. Samalla Lönnrot mainitsee, että Sallisen veli asuu Torniossa (Lönnrot 1985: 219).

Karjalaisia kastettiin Ruotsin puolella luterilaisiksi mm. silloin, jos he halusivat avioitua luterilaiseen uskuntoon kuuluneiden naisten kanssa. Esimerkkinä tästä on Matias eli Matvei Lesonen (s. 1766), joka kastettiin 1790-luvulla Suomussalmella (HisKi; Sari Heimonen sähköpostitse). Myös Matvein isän mainitaan olleen Venäjän alamainen (R. Lesonen 1984: 132). Luterilaiseksi kääntyi myös Suikujärveltä Suomussalmen alueelle noin 1780-luvulla muuttanut La(u)ri Siikov (P. Lesonen 1975: 38). Jos ihminen oli palaamassa takaisin Venäjälle, viranomaisten silmissä hän olisi ollut epäilemättä vieraan uskonnon edustaja.

Iivana Pahominpoika Kurkinen mainitaan Muhoksen Tihisessä, ja hänen sanotaan tulleen Venäjältä Vuokkiniemestä (Rippikirja 1723–34/1).

Repolan Kiimasvaaralta kotoisin oleva venäläinen Hovatta ja hänen vaimonsa Tatjana mainitaan Muhoksen Kukkosessa. Asiakirjan mukaan pari lähti vuonna 1726 takaisin Karjalaan. Asiakirjassa mainitaan myös, että Muhokselle he tulivat ilmeisesti Sotkamon kautta (Rippikirja 1723–34/2).

Suomen puolella Utajärvellä 1700-luvun alkupuoliskolla asui venäläinen renki Ohvo eli Olof Iivananpoika Lesonen (s. 1699), joka syntyi arkistolähteiden perusteella Repolan pitäjässä ”Wenejärvellä” eli Venehjärvellä. Vuonna 1736 kinkeripaikassa Abraham Lievosella Ohvo pyysi tulla hyväksytyksi luterilaiseen uskoon. Samalla hän kertoi, että hänen isänsä äiti oli kotoisin Paltamon pitäjästä Näljängän kylästä ja oli tullut vihityksi venäläisen kanssa. Ohvo mainitsi myös, että hän oli oleskellut Muhoksella jo vuodesta 1732. Vuonna 1736 juhannuksena hänet hyväksyttiin seurakunnan yhteyteen. Ohvo kertoi myös myyneensä talonsa Huotari-nimiselle sukulaiselleen. Ohvolla oli vaimo Valpuri Tuomaantytär Lieppa, ja he asuivat Muhoksen Perukan Nykyrin talossa, jonka asukas niin ikään oli karjalaista perua. Myöhemmin

vuonna 1790 Ohvon jälkeläinen Heikki Heikinpoika Lesonen perusti Utajärven Lesolan talon (R. Lesonen 1994; MRK 1733–1740: 118; OLH 1793: 112).

Vuoden 1733 rippikirjassa mainitaan Sotkan Vimparin talosta kaksi renkiä: Vasilius Mikonpoika Sallinen ja Ivan Simonpoika Lipponen. Vuoden 1740 tienoilla Vasilius muutti vaimonsa Margareetan kanssa torppariksi Niskankylän Hyry- eli Pyykkö-nimiseen taloon. Vasiliuksen renkitoveri Iivana Lipponen vihittiin vuonna 1739, jostakin syystä nyt Juho Sallisena, Ahmaksen Korholan Anna Pekantytär Korhosen kanssa. Asuttuaan muutaman vuoden vävynä Korholassa Juho muutti isännäksi Niskanjoen Hyryn eli Pyykön taloon, jossa torpparina oli nyt Vasilius Sallinen. 1750-luvulla Vasilius muutti vuorostaan perheineen Otermalammin rannalle. Hänen sukunimensä oli alkuun Pyykkö, joka muuttui talon nimen mukaan Lamminpartaaksi (Oilinki 1998a).

Vuonna 1745 Muhoksen pappi vihki avioliittoon Venäjällä syntyneen renki Vasilius Juhanpoika Lesovin (? Lesonen) ja muhoslaisen Margareeta Erkintytär Väärän. Sittenmin Vasilius vaimonsa kanssa muutti ilmeisesti muualle, koska myöhemmän ajan rippikirjat, henkikirjat tai Muhoksen haudattujen kirjat eivät kerro parista mitään (Oilinki 1998a).

Vuonna 1738–39 Utajärven Hiltulan talon emäntä oli karjalainen Irena Timoteintytär, joka oli torppari Erkki Hiltusen vaimo (Oilinki 1998b).

Vuonna 1733 Sangin (Sangijärven) Holappaan tuli rengiksi Sava Joh: Canniainen, joka vihittyjen kirjan mukaan (v. 1738) oli kotoisin Venäjältä (Ryssland) Yli-Kiando-nimisestä paikasta. Savan vaimo oli Laatokan Karjalan Käkisalmesta alkuaan olevaa Holapan sukua (MVL 1738–1752; MRK 1733–1740: 11). Tässä yhteydessä on syytä huomata, että Ylä-Kianto on Suomussalmen aluetta. On olemassa esimerkiksi Juveliuksen tallentama perimätieto, jonka mukaan vanhin kylä koko Karjalassa, siis Vienan Karjalan länsiosassa, oli Lapukka<sup>12</sup> ja toiseksi vanhin asutus siihen aikaan (? Kuusamon) Paanajärvi. Muistitiedossa mainitaan myös, että läheisin naapuri nykyisen Suomen puolella oli Kiannossa (Juvelius 1888: 66).

Yli-Kiimingissä tallennetun perimätiedon mukaan isonvihan jälkeen kylän ensimmäisenä asukkaana oli Venäjältä tullut Saava-niminen mies, jonka vaimo oli Sangin Lahdelta. Myös Kemijärven ensimmäinen asukas oli eräs Halonen, joka tuli Venäjän ”pohjoisilta aloilta” (Engelberg 1912: 30, 33).<sup>13</sup>

”Vanhan venäläisen alkama” oli Taivalkosken Partasentalo, jonka isäntä tuli ensin paikalle työmiehenä. Mahdollisesti karjalainen saattoi olla myös Kittilän Alakylän ensimmäinen asukas nimeltä Mokko (vrt. karj. *Mokko* / ven. *Mokei*) (Engelberg 1912: 31, 36).

Perimätiedon mukaan Haukiputaan ensimmäinen asukas oli venäläinen, joka kalasti simppeja nykyisen Simppulan paikalla (Asunmaa 1997). Mainittakoon, että Haukiputaan Kellossa karjalaista perua on mm. talo nimeltä Teppo (vrt. karj. *Teppo*, ven. *Stepan*) (Vahtola 1983).

12. On myös tieto siitä, että Lapukassa asui lappalaisia ennen karjalaisia (Keruumatkat).

13. Kyseessä voi silti olla myös ”suomalainen”. Perimätiedosta tiedetään, että esimerkiksi Kuusamon Karjalaiset ovat tulleet Kuusamon puolelle Paltamosta, tosin eivät suoraan vaan Vienan kautta (Suorsa 1988: 90).

Karjalaistaustaisia saattavat olla myös Hailuodon Prokot. Perukirjassa vuodelta 1737 kirkonkylässä mainitaan Jaakko ja Paavo Prokko (kruununtila n:o 14), vuonna 1778 on mainittu myös Pentti Juhonpoika Prokko (Perukirjat 1737–1823) (vrt. karj. *Prokko* / ven. *Prokofij*).

On vielä mainittava, että Veijo Saloheimon laatimassa luettelossa *Lisänimelliset ortodoksit Taka-Karjalassa* 1618–1696 (Kotus) on mainittu muutama henkilö, joka muutti Käkisalmen lääniniin etenkin Pohjanmaalta. Näitä tietoja on mahdollista tulkita tietenkin monin tavoin, mutta koska Pohjanmaalla joka tapauksessa asui ortodoksisväestöä, niin olettaisin, että nämä tapaukset ehkä kuvastavat karjalaisperäisen väestön muuttoa ruotsalaisvallan tieltä. On täten hyvin mahdollista, että osa ”karjalaisista” tai heidän jälkeläisistään, jotka eivät eri syistä sopeutuneet muuttuneisiin olosuhteisiin, erityisesti Ruotsin vallan vahvistumiseen, lähti Pohjois-Pohjanmaalta pois esi-isiensä kotimaahan. Luettelossa on mainittu mm.

- Karjalainen Simana 1618 // Kiiminki 1576 ?
- Kesoinen Gavril Juuka Larinsaari 1639 // Pyhäjärvi OL
- Lapveteläinen Ivan Tolstoi // Ii Porna 1597
- Mellonen Semen Kononov Sortavala Kymölä 1618–40 // Pekka Lumijoki 1597
- Ivan Trofimov Kitee Haapalahti 1618 // Puolanka ?
- Poskov Semen Mihailov Sortavala Nukuttalahti 1618–1651 // Poskinen Liminka
- Puskariov Possdej Sortavala Lavijärvi 1618–31 // Puskanen Muhos Laitasaari
- Pavel Petrov Ilomantsi Maukkula 1638–42 // Pyhäjärvi OL 1579
- Tapanen Mihail Danilov Eno Nesterinsaari 1618 // Utajärvi ?
- Grigori Feodorov Korpiselkä Čiipakka 1637–45 // Heikki Puolanka Suolijärvi 1614
- Kalin Ontsiforov Ruskeala Kontioleppälahti 1631–37 // Olli Suomussalmi Vuokkijärvi 1614
- Gavril Juuka 1637 // Rovaniemi ?
- Kobajev Petr Ivanov Liperi Käsämä 1631 // isä Muhos Laitasaari 1597; vuonna 1632 hänestä on maininta Repolassa. Hänen sukunimensä on sanottu olleen alkuaan Keränen. Keräsiä vuonna 1595 on Laitasaarella: Matti, Heikki ja Yrjänä Keränen. Vuodelta 1599 löytyy myös Jussi Keränen, joka voisi olla Pietari (Petr) Keräsen isä. Tämä Jussi löytyy Muhokselta vielä v. 1605 mutta ei enää 1608 (POE 1595: 84; POE 1599: 16).
- Nykyri Timofei Salmi Oritselkä 1631 // Muhos Laitasaari. Muhoskylän Perukan Nykyrit asettuivat alueelle jo hyvin varhain. Olli Pekanpoika Nykyri esiintyy Muhoksella sen ensimmäisessä verolähteessä vuodelta 1548 (PN 1548: 11). Hän asui tilallaan aina vuoteen 1590, kunnes se poltettiin. Sen jälkeen vuodesta 1591 lähtien talossa asui Pekka Nykyri eli Musta-Nykyri. Muhoksen Perukkaa voisi kuvailla Muhoksella karjalaisen asutuksen keskuspaikaksi. Muhosperän Karjalaisenvaarassa, joka on saanut nimensä todennäköisesti karjalaisista asukkaistaan, oli aikoinaan vanha kapulatie, joka toimi ylityspaikkana Sotkajärveltä tultaessa Muhosjokeen ja sitä kautta Oulujokeen. Tuo reitti asettuu sopivasti Muhoskylän Perukan paikkeille, jossa karjalaista asutusta oli varhaisista ajoista lähtien, ainakin jo 1500-luvulta. Seudun karjalaisia olivat mm. Moilaset, Holapat ja Karjalaiset (Sari Heimonen sähköpostitse).

Tietoja karjalaisista on myös pohjoisempana sijaitsevilta Suomen alueilta. Esimerkiksi vuonna 1680 Kemissä on mainittu Karpa Randha, jonka etunimi viitanee karjalaiseen. Kemijokilaaksossa Ilmolassa vuonna 1671 mainitaan Matz Mickali (1686 Michkalij) (Vahtola 1980: 362–363), joka myös saattoi olla karjalainen. Ilmolassa on tallennettu perimätieto, jonka mukaan Mihkalin talon asukkaat ovat tulleet Venäjältä (Castrén 1894: 271–272). Jouko Vahtola toteaa, että Kemijokilaaksossa karjalaisperäistä nimitystä on hämmästyttävän runsaasti. Karjalaisvaikutukseen viittaavaa nimitystä on tallennettu myös Tornionjokilaaksosta. Tämän valossa on mahdollista olettaa, että keskiajan lopulla ja uuden ajan alussa molempien jokien laaksot kuuluivat karjalaisväestön intressipiiriin (Vahtola 1980: 355, 369; lähemmin Vahtola 1980: 315–391).

Kemijärvellä vuonna 1764 oli kauppiaina Simuna Ahvo Uhtuasta (nähtävästi Afanasjev) (Rytkönen 1989: 185). Hänen suvussa on elänyt perimätieto, joka kertoo suvun tulleen Suomen puolelta. Tämä perimätieto voisikin kertoa ajasta, jolloin suvun yksi haaroista asui pidempään Suomen puolella. Koska Afanasjevin suku on laaja, suvun yhden haaran edustajilta on tallennettu perimätieto muutosta Suomesta, kun taas toisen haaran muistitieto kertoo suvun tulleen Uhtuaan Suikujärveltä. Ei kuitenkaan voida sulkea pois sitäkään mahdollisuutta, että kyseessä olisi kaksi eri samannimistä sukua.

## Kuusamo

*Kuusamon historiassa* mainitaan, että ”nämä kaikki (= venäläiset) ovat myös aikoinaan maksaneet Ruotsille veroa ja heidät on laskettu Ruotsin kansalaisiksi”. Kerrotaan myös, että ”Mihail Petrikov (? Pestrikov) ja Ivan Suva (? Sava) Törröinen ilmoittivat ennen vuotta 1705 olevansa halukkaita ryhtymään Ruotsin alamaisiksi ja maksamaan Ruotsille veroa” (Fellman 1912: 61–62; Ervasti 1978: 119–123, 856). Mahdollisesti nämä karjalaiset asettuivat myöhemmin asumaan Viaan Ruotsin alamaisina. Mihail Petrikov ja Ivan Törröinen asuivat Kuusamon Paanajärvellä jo ennen vuotta 1705. 1700-luvun lopulla pääosa Paanajärven karjalaisista muutti turvallisuussyistä lähemmäksi Venäjää (”mera inåt Ryssland”) Oulangan Vartiolampiin. Vuonna 1769 Andrei Jyrinpoika Maronoff ja vuonna 1787 Jacob ja Ohvo Mikisoro myivät tilansa kuusamolaisille. Lisäksi löytyy tietoa myös Paanajärven alapäässä asuneesta Isakoff-nimisestä karjalaisesta, jonka poika Ilja myi 1810-luvulla talonsa suomalaiselle Sirkelälle (Kortesalmi 1996: 286).<sup>14</sup>

Vuonna 1705 Kuusamossa renkinä mainitaan Jaakko Koljonen (asiak. Kolhonen), joka oli kotoisin Venäjän Tiirorjärveltä eli Kol’olasta (Fellman 1912: 63; Ervasti 1978: 122).

Laukkukauppias Ivan Feodorov Jukaroinen (*Jugarov*) tuli Suomeen vaimonsa Juliana Ignatintyttären ja poikansa Savan (myöh. Samuel, s. 1750 Vienassa) kanssa 1750-luvulla ja asettui pysyvästi asumaan Kuusamoon. Samuelin sanotaan olevan avioliitosta vapaa ja karanteeni Venäjälle, toisin sanoen hän palasi vaimonsa kuoltua kotiseuduilleen takaisin. (Mika Jokela, Sukuforum; KRK 1798–1803: 2). Jugarovin

14. On otettava huomioon, että Paanajärvellä asuneet Sirkiset olivat muistitiedon mukaan kotoisin Kostamuksesta.

suku mainitaan vuonna 1723 Vienan Kemin hallintopitäjän Kiisjoen kylässä (mm. Feodor Ivanov Jugarov), jossa se asui ainakin vuoteen 1941 asti. Vuonna 1750 Kuusamossa kävi kauppamatkalla ”venäläinen” Feodor Jukarainen (Ervasti 1978: 278), joka todennäköisimmin oli kotoisin Kiestingin Kiisjoelta ja samalla laukku-kauppias Ivan Feodorovin isä.

Vuonna 1728 Kuusamon alueelle tuli Venäjältä (? Vienasta) Auli Andreintytär, joka myöhemmin liittyi luterilaiseen kirkkoon (Ervasti 1978: 222).

Vuonna 1747 Juho Ollinpoika Pesonen osti Kuusamon Multijärven lähistössä sijainneen Vuolajärven tilan ”venäläiseltä” Iivana Värttinäiseltä (? Märttänäiseltä). Vuonna 1772 ”venäläinen” Gregorius Saavanpoika Luukkonen omisti Multijärvellä kalastusoikeuksia ja niittyä.<sup>15</sup> Venäjän alamainen Makarius Gregorinpoika Luukkonen omisti täällä maita vielä vuonna 1787. Näyttää siltä, että juuri hän oli Pistojärven kunnan Makarielan (~ Multi-Makarien) perustaja. Multijärvellä asui vuonna 1778 myös karjalainen Suva Miikkulainen, joka muutti myöhemmin Jyskyjärvelle (Ervasti 1978: 172). Vuonna 1787 Multijärvellä viljeli huhtaa myös ”venäläinen” Grigorius Mälikäinen (? Mielikäinen). Lisäksi samana vuonna Sakari Palosaari osti Venäjän alamaiselta Mikitoph Bohdinilta 13 vuotta aikaisemmin perustetun tilan. Multijärven Tavelan ja Lyhytniemen talot olivat vielä 1800-luvun alussa Arkangelin kuvernementin ”Kemin piirikunnan talonpoikien hallussa” (Kortessalmi 1996: 286). Ehkä Lönnrot tapasi vuonna 1834 Pistojärven Makarielassa juuri näiden karjalaisien jälkeläisiä, jotka olivat hieman aikaisemmin muuttaneet Kuusamosta (nähtävästi Kuusamon kunnasta) (Lönnrot 1985: 171). Voi myös tässä yhteydessä mainita, että kenraalimajuri Mihail Matjuškinin Luoteis-Venäjän raja-alueiden kuvauksessa vuodelta 1718 Kuolan kihlakuntaan kuuluneessa Muldozero-nimisessä kylässä oli yksi talo (Černjakova 1998: 63).

Muistitiedon mukaan Kuusamon Maikussa asui venäläisiä ja Sorsasalmen korpella oli mm. heidän hautojaan. Mainitaan myös, että Joukamon ja Vuolajärven välisen salmen nimeltä Kassanankaivos kaivoi Kassana-niminen venäläinen (Engelberg 1912: 83) (vrt. karj. Kas’s’ana / ven. hn. *Kasjan*).

Lämsänkylässä asui vuoden 1767 veroluettelon mukaan karjalainen Orthe Ondreinpoika Luukkonen (s. 1709). Hän oli mennyt naimisiin kuusamolaisen naisen kanssa ja jäänyt asumaan kylään. Luukkosissa vuoden 1733 syntyneiden luettelossa mainitaan ”venäläisen” Kauro Luukkosen tytär Anna. Karjalasta vuonna 1732 muutti Kuusamoon Krister Luukkonen, joka jätti vaimonsa rajan taakse. Vasaraperällä asui Lohirannan Holapan talossa karjalainen Sakari Koljonen. Kuusamon Tuovilan ensimmäisen uudistilallisen Filip Tuovisen tytär Helga oli naimisissa karjalaisen Vasilius Koljosen kanssa (Ervasti 1984: 52–53).

Heikkilän Vatajärvellä asui 1760-luvulla ”venäläinen” sekä Kuntijärvellä ainakin vuonna 1777. Tavajärven Hautaniemen tilaa isännöi 1778–1808 Vasili Langoineen eli Vasilius Lankinen (Kortessalmi 1996: 286). Mainittakoon tässä yhteydessä edelleen, että Lankoiset eli Langujevat asuivat vuoteen 1941 saakka Kiestingin Tiiksijärvellä.

15. Muistitiedon mukaan Suomusalmen Juntusrannalla ennen Juntusia asui myös Luukkosia. Luukkosilla oli kansan laskelman mukaan alun kolmatta sataa vuotta sitten ”pororuukkia” eli porotaloutta, kuten aikaisemmin lappalaisilla (Engelberg 1912: 62).

Muistitiedon mukaan Vaassila Karjalaisen suku on muuttanut Vuonniseen Kuusamon Huhmarniemeltä ja sinne puolestaan Vuolijoelta Oulujärven rannalta, jonne he olivat aikaisemmin tulleet Oulujärven pohjoispuolelta Paltamon Melalahdesta.<sup>16</sup> Muistitieto tietää edelleen kertoa, että Melalahden suku oli tullut Venäjän Karjalasta (Niemi 1921: 1136–1137). Tiedetään esimerkiksi, että vuonna 1715 Kuusamon alueelta lähti Venäjälle Olli Jussinpoika Karjalainen (Ervasti 1978: 121).<sup>17</sup>

### Nykyinen Ruotsi

Vuonna 1692 Norrbottenin läänin Jokimukassa (ruots. Jokkmokk) (saamelais)markkinoiden yhteydessä mainitaan laukkukauppias Mickel Simonsson Ryss (s. n. 1640, k. 1706), joka sai viranomaisilta oikeuden asettua asumaan Nattavaaraan. Suullisen muistitiedon mukaan Karjalasta tullut Mickel oli tämän asutuksen ensimmäinen uudisasukas. Muistitieto kertoo myös siitä, että alueen ensimmäiset asukkaat olivat Karjalassa sotavankeina (Wikipedia: Nattavaara). Nattavaaran läheisyydessä on tallennettu myös karjalaisasutukseen viittavia paikannimia, mm. *Karjalanpelto* ja *Karjalanlato*. Sitä paitsi kielitieteilijät mainitsevat löytäneensä monia karjalan kielen jälkiä Jällivaaran suomesta, varsinkin Nattavaaran ja Kilvon alamurteista. Mickel Simonssonilla oli ainakin kahdeksan lasta (Mickel, Grels, Israel, Anna, Brita, Jöns, Stefan ja Valborg), joilla myöhemminkin oli lisänimi Ryss. On samoin oletettu, että ainakin Grels ja Mickel, mahdollisesti myös Israel (s. n. 1680) syntyivät Mickelin perheeseen ennen muuttoa Ruotsin Lappiin (Rapp 2013). Mickelin isä saattoi olla laukkukauppias Igor Ivanoff, jonka juuret ovat Onegasta eli Äänisjärven tienoilta (”från Onega i Fjärrkarelen”; Rapp 2013; Katrin Öhgren, Andytarforum). Myös Jällivaaran kunnan Hakasen ensimmäinen asukas on kyläläisten muistitiedon mukaan ollut karjalainen (Paunonen 1993: 125–126). Taalainmaan Falunissa asui kaivostyöläinen Anders Johansson Ryss, joka kuoli ennen vuotta 1787. Ei tiedetä, missä ja milloin hän oli syntynyt; siitä on kuitenkin tieto, että hänen vaimonsa syntyi vuonna 1732 (Rapp 2013).

### 4.2. Perimätiedot muutosta Ruotsin puolelta ja niiden mahdollinen tulkinta

Vienan kylistä on tyypillisesti pystytty keräämään sukutarinoita: melkein jokaisessa Vienan kylässä asui muutama suku, joilla oli omia sukutarinoita. Näyttää melko todennäköiseltä, että ajan myötä muistitiedot sekoittuivat ihmisten mielessä, erityisesti sukujenkin sekoituessa. Varmaankin juuri tästä syystä on tapauksia, joissa yhden suvun piirissä elää erilaisia perimätietoja suvun historiasta. Esimerkiksi

16. Vaassila Karjalaisen jälkeläisestä tehty Y-DNA testi osoittaa, että suku on isälinjaltaan länsi-slaavilaista heimoa, todennäköisesti vendien jälkeläisiä. Tällä hetkellä Vienan Karjalaisten lähimpiä geneettisiä sukulaisia ovat testihenkilöt Posiolta ja Salmin Lunkulansaarelta (Vienan DNA-projekti).

17. Kuusamon Jöns Karjalaisen isä oli Hannilan Hans Karjalainen, joka oli syntynyt noin vuonna 1610 (väenottorullat 1637, 1640). Hansilla patronyymi Jönsinpoika esiintyy kahteen kertaan (väenottorullissa 1629, 1630). Näin ollen voisi pitää Hansin isänä Melalahden Jöns Karjalaista, joka mainitaan ainakin vuosien 1627, 1629 ja 1630 väenottorullissa noin 70-vuotiaana eli olisi syntynyt noin vuonna 1557 (Satu Matero, Sukuforum).



Latvajärven Karhusten tulosta on tallennettu neljä eri versiota, mm. kerrotaan, että he ovat saapuneet Kiuruvedeltä (Engelberg 1912: 99), Orivedeltä 4–6 sukupolvea sitten (Juvelius 1888: 66), Muhokselta (Borenius II:46: 46) tai ”Suomesta” 8 miespolvea sitten (Vuoristo 1992: 59). Sama koskee myös Latvajärven Perttusia. Arhippa Perttusen kotitalossa eli hänen isoäitinsä Irina Ignatjeva (s. 1722) Voikulasta eli Hämeenkylästä, asiakirjan mukaan ”vanha talonpoikaisnainen” (ven. *starinnaja krestjanka*). Näyttää siltä, että Arhipan isoäidin isä puolestaan oli Ignat Simanov (1695–1762), joka väestönlaskentakirjan täydennyslistassa vuodelta 1763 mainitaan Voikulasta Ruotsin puolelta lähtöisin olevaksi (VVL 1762: 121). Asiakirjassa ei kuitenkaan mainita, että hän olisi Ruotsin kansalainen, eikä ole merkintää myöskään hänen kastamisestaan ortodoksiseen uskoon kuten samaisen asiakirjan eräissä muissa tapauksissa. Täten on oletettavaa, että ainakin yksi perimätiedoista, joka kertoo Perttusten muuttaneen Ruotsista, voi kuulua tähän yhteyteen. Arhipan pojalta Miikhali Perttuselta on myös saatu muistitieto, jonka mukaan hänen sukunsa kantaisä karkasi rajan taakse Muhosjoelta, koska hän oli karjalainen (KRR: 233).<sup>18</sup> Tarinaa Muhosjoelta tulosta ei ole pystytty ainakaan toistaiseksi vahvistamaan arkistolähteistä.

On mainittava, että Perttusista on teetetty isälinjaisia Y-DNA-testejä sekä Oulujoen (Muhoksen ja Perttulankylän) että Latvajärven suvuista, ja niiden mukaan Perttusten isälinjat ovat eri haploryhmää (Oulujoen I-haploryhmää ja Latvajärven N-haploryhmää),<sup>19</sup> joten testien perusteella Vienan ja Pohjanmaan Perttuset eivät kuulu isälinjan mukaan samaan sukuun. Oulujoen Perttuset näyttävät olevan länsisuomalaista perua, kun taas Latvajärven Perttusten alkukoti on Laatokan Karjalassa (Heimonen 2013: 80–81).

Erään perimätiedon mukaan Latvajärven Karhut ovat myöskin saapuneet Muhokselta (ks. ylempänä) ja Perttuset puolestaan Orivedeltä (Itkonen 1928: 1). Latvajärven Ahoset taas ovat perimätiedon mukaan Oulujoelta (Niemi 1921: 1141). Siten mielestäni juuri tässä tapauksessa voidaan nähdä eri sukujen muistitietojen mahdollista sekoittumista. Voidaan myös varovaisesti olettaa, että Latvajärvellä asuneet Ahoset voisivat periaatteessa olla samoja Perttuja tai Karhuja, koska sukunimen pohjana on mahdollisesti ristimänimi *Ahei*, karj. *Aho(i)*. Toisin sanoen sukunimi *Ahoni / Agujev* voisi olla myöhäinen ja vasta 1700-luvulla eläneen miehen ristimänimen pohjalle syntynyt. Tämä on kuitenkin vain oletus, joka vaatii jatkotutkimusta.

Huomionarvoista on, ettei ketään Arhippa Perttusen suvun edustajista ole nimetty asiakirjoissa ”Ruotsin alamaisiksi” eikä ole tietoja heidän kääntymisestään

18. Miikhali Perttusen isoisän korkonimi oli Moltokka (vrt. karj. sukunimi Moltokkane, ven. Moldakov (Suistamon Koitto), Moldakoff (Korpiselän Ruhovaara), Moldakoff (Korpiselän Hoilola), Moldakoff (Impilahden Pitkäranta), myös pn. Moltokkamäki (Soanlahden Prolanvaara)). Herääkin kysymys, kertooko tämä tieto siitä, että suku olisi ottanut käyttöön sukunimen Perttunen esimerkiksi asuessaan jonkin aikaa Muhosjoella ja tuonut sen mukanaan Vieniin.

19. Haploryhmä (isä- ja äitilinja) on keskenään lähisukuisten DNA:n haplotyyppien joukko tai tietyn geenin tai genomiosan kehityslinja tietyn lajin sisällä. Haploryhmien taajuudet vaihtelevat usein maantieteellisesti lajin esiintymisalueen eri osissa. Erityisesti ihmisillä eri mantereiden ja eri etnisten ryhmien haplotyyppikoostumus vaihtelee, ja tämä vaihtelu on syntynyt ihmisen levittäytyessä maapallolle alkukodistaan. Haplotyyppien esiintymisestä ja jakaumasta voidaan jäljittää yksilöiden etnistä alkuperää ja populaatioiden tai kansojen historiaa. Tähän perustuu paljolti geneettinen sukututkimus. Käytännössä haploryhmiä on ihmisellä tutkittu lähinnä mitokondrion DNA:sta ja Y-kromosomista, jotka molemmat periytyvät vain toiselta vanhemmalta jälkeläisille haploidina. (Wikipedia: Haploryhmä).

ortodoksiseen uskoon. Viimeksi mainittu kohta oli tuona aikana pääehtona Venäjän silloisen ”oleskeluluvan” saamiseksi. Merkintöjen puuttuminen tarkoittaa, että viranomaisten silmissä kaikki suvun edustajat olivat Venäjän alueen ”vanhoja” talonpoikia eli *propisnoita*<sup>20</sup> (Černjakova 1998: 46). Sama koskee myös Malisia.<sup>21</sup> Tästä huolimatta perimätiedot väittävät, että molemmat suvut ovat tulleet Vianaan Suomen puolelta. Epäilemättä se voikin pitää paikkansa, mutta olivatko niiden edustajat saapuesaan todella suomalaisia tai ”Ruotsin kansalaisia”, on jo eri kysymys.

Vuoden 1762 väestönlaskentakirjan mukaan Latvajärvellä oli kolme Ruotsin puolelta tullutta miestä (Aleksi Mihailov,<sup>22</sup> Fjodor Tabalijev ja Andrei Petrov). Asiakirjan mukaan he kaikki olivat naimisissa paikallisten naisten kanssa. Kaksi ensimmäistä oli asunut Latvajärvellä jo vuodesta 1753, Andrei Petrov vuorostaan oli tullut kylään vasta hiljattain (VVL 1762: 116 ob). Tässä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että Latvajärveltä mainitaan vuonna 1678 kaksi Tabojev-nimistä veljestä. On siis mahdollista, että Tabojev olisi sama sukunimi kuin myöhempi *Tabalijev* (vrt. edellä Tapolan suku). Toisaalta, jos Suomen-puoleiset suvut muuttivat silloin tällöin ravinnon ja toimeentulon perässä Venäjän puolelle, on mahdollista, että vastaavia virtauksia olisi ollut karjalaistenkin keskuudessa.<sup>23</sup> Tässä yhdeydessä onkin mainittava, että Kostamuksessa tallennetun muistitiedon mukaan Akima Ontreinpoika Vadajev tuli kylään Suomesta ”Ruočin ristiretken” jälkeisinä vuosina. Arkistotiedot kertovat, että Akima syntyi vuonna 1757 Kostamuksessa, jossa vuonna 1726 oli syntynyt myös hänen isänsä Ontrei Kontratanpoika (Paajaste 2003: 11–12). Myös itse suku mainitaan Kostamuksessa valvontakirjassa vuodelta 1678 (PKRV 1678: 56–57). Mahdollisesti edellä mainittu muistitieto kertoo juuri siitä, että sarkasodan aikana osa Vadajevista eli Vatasista on oleskellut Ruotsin puolella.

Mainittakoon edelleen, että vuoden 1678 väestölaskennan mukaan koko Repolan pogostassa oli Ruotsin puolelta kotoisin vain viisi henkilöä, mutta ei ainotakaan Vianan Karjalan puolelta tullutta. Viisi henkeä tuli rajan takaa myös 1740–54 välisenä aikana. Vuoden 1762 laskennassa heitä on enemmän: koko pogostassa oli 26 henkilöä, joista 17 Vianan puolella (Černjakova 1998: 45). Ruotsin puolelta saapuneita ihmisiä mainitaan myös Paanajärven pogostan väestönlaskentakirjassa, mutta heidän määränsä on paljon pienempi.

Kaikki rajan takaa tulleista eivät kuitenkaan olleet Ruotsin alamaisia. Mielestäni tämän todistavat asiakirjamerkinnot. Esimerkiksi Paanajärven pogostan Loštojärven saarella sijaitsevan kylän ainoassa talossa (tulevassa Haikolassa) asui vuonna 1678

20. *Propisnoi* on talonpoika, joka asui tietyllä seudulla sukupolvien ajan (Černjakova 1998: 46).

21. Y-DNA-testi on suoritettu myös eräissä Vuonnisen Malisten haarassa. Vianan Maliset kuuluvat N-haploryhmän N1c1-haaraan ja suvun alkukoti on Laatokan Karjalassa. Samalla DNA-testillä ei ole pystytty toistaiseksi selvittämään, mistä Vuonnisen Maliset tulivat Vianaan, koska lähimmät osumat ovat sekä Laatokan Karjalassa että Savossa (Vianan DNA-projekti).

22. Alekseilla (k. 1788) ei ollut 1800-luvulla miespuolisia jälkeläisiä. Hänen ainoa poikansa oli Zahar (1764–1794), jonka poika Pavel kuoli vuonna 1799. Vuoden 1795 väestönlaskennassa ei Latvajärvellä mainita ketään Andrei Petrovin jälkeläisistä (RS 1795: 322–326 ob).

23. Tiedetään mm. että vuonna 1654 Kuolan voivodi I. Solovtsov lähetti Länsi-Vianan ja Repolan seudulle seitsemän stretsisotilasta (jousimiestä) kokoamaan sieltä venäläisten ja puolalaisten väliseen sotaan lähetettävää nostoväkeä. Paikalliset asukkaat karkottivat kuitenkin sotilaat ja varoittivat uuden pakko-oton uhatessa pakenevansa rajan taakse Ruotsin puolelle (”za zarubež v svijskije nemtsi”) (OIS: 775).

rajan takaa tullut Jakuško Pardujev (\*Jaakko Partanen) sekä hänen poikansa Dmitroško ja Ivaško (PKLP 1678: 70 ob). Voidaan olettaa, että Jaakko oli tullut sinne suhteellisen hiljattain mahdollisesti Käkisalmen läänistä, joka siirtyi lopullisesti Ruotsille vuonna 1658. Oletan samalla, ettei Jaakko ole suomalainen, vaikka hänen mainitaan olleen lähtöisin Ruotsista. Tähän viittaa se, että asiakirjassa häntä ei nimitetty ”Ruotsin alamaiseksi”, eikä hänen mainita kääntyneen ortodoksiseen uskoon. Sama koskee myös jo edellä mainittua Ignat Simanovia Hämeenkylästä (= Voikulasta) sekä samassa kylässä asunutta Andrei Kirillovia (VVL 1762: 121). Tämä tarkoittanee, että viranomaisten silmissä he olivat entisen Venäjän alueen ”vanhoja” talonpoikia.

Ei myöskään ole aina selvää, onko nykyään käytössä oleva sukunimi todella alkuperäinen, vai onko se syntynyt liikanimen pohjalta tai jostain toisesta syystä. Esimerkiksi Vuokkiniemen Mäkelä(ini)-suvulla on karjalaisille hyvin epätavallinen sukunimi. Onkin syytä kysyä, onko sukunimi kulkeutunut suvun mukana esimerkiksi Suomen puolelta, vai onko sen synnylle jokin toinen selitys. On säilynyt mm. tieto siitä, että vuokkiniemeläinen Mehvoni Onuhrie on käyttänyt sukunimeä Mäkeläinen Suomessa kauppamatkoilla käydessään (Niemi 1921: 1144). Tämän perusteella on mahdollista ajatella, ettei kyseessä ole suvun alkuperäinen nimi vaan kauppiaan salanimi, josta tuli ajan myötä virallinen sukunimi. Mikäli tämä pitää paikkansa, Mäkelä-nimeä ei voida käyttää apuna suvun lähtöpaikan selvittämisessä. Mäkeläisiltä on tallennettu kaksi muistitietoa suvun historiasta: toisen mukaan suku on tullut Kajaanin Vuokilta (Borenus II:46: 34), toisen mukaan taas Aunukselta (nähtävästi Aunuksen puolelta) (Virtanen 1968: 5; Karjalan Heimo 2013: 49).

Kaikissa tapauksissa ”suomalainen” sukunimi ei sinänsä todista kantajansa suomalaisperäisyydestä. Esimerkiksi Vienan Karjalan länsiosassa asui Hämäläinimisiä sukuja mm. Kontokin Akonlahdella ja Rimpirannalla (suku on Akonlahdelta) sekä Vuokkiniemen Kivijärvellä. Pistojärven kunnassa oli myös *Hämeenkylä* (= Voikula) (1. maininta 1718) ja *Hämehenvuara*-niminen pikkukylä (1. maininta 1793). Lisäksi vuonna 1773 Kuusamon käräjillä syytettynä oli Pistojärven kunnan Tiiron poronomistajan Gerassimo Koljosen työmies Sava Savanpoika Hämheläinen (\*Hämehläinen) (Kortessalmi 1996: 214), joka saattoi olla kotoisin Tiiron lähellä olevasta Hämehenvuarasta tai Hämeenkylästä. Suomessa Hämäläinen-sukunimi luokitellaan savolaiseksi, koska sen päälevikkialue on Savo (Sukunimet 2000: 143). Tässä yhteydessä pitää kuitenkin mainita, että Oulunsuun talossa nimeltä Juurus No 5 asui Polykarpus (\*Karppa) Juhonpoika Hämäläinen, sotilasnimeltään Polikarp Juhonpoika Gallberg (s. 1707–1716). Vuoden 1734 henkikirjassa (Pikkarainen nro 12) Polykarpusta on kutsuttu venäläispojaksi *Ryssgåssen Polycarpus* (Tositekirja 1734: 1285). Edellä olevan tiedon perusteella voidaan todeta, että vaikka sukunimi Hämäläinen viittaa Savoan (tai Suomeen), sukunimen kantajan etunimi osoittaa selvästi, että kyseessä on karjalainen, jonka jälkeläiset saattoivat myöhemmin asettua asumaan Vienan Karjalaan.<sup>24</sup>

24. Vrt. myös 1630-luvulla Lieksassa asuneet Homa Timoskanpoika Ruotsalainen ja Simana Ruotsalainen sekä Viensuussa asunut Teppana Everikinpoika Ruotsalainen (Saloheimo 1954: 85, 89). Nämä henkilöt voivat olla sekä Ruotsin puolelta saapuneita karjalaisia että myös Käkisalmen läänissä ortodoksiseen kirkkoon liittyneitä entisiä Ruotsin alamaisia.

Vuokkiniemen kunnan Čenan kylän Petri (eli Pietari) Kettunen (k. 1830/31) asui monta vuotta Ruotsin puolella (Lönnrot 1985: 100). Suorsa (1986: 165) olettaakin, että hän olisi voinut olla Ruotsin kansalainen, koska asettuessaan vuoden 1800 paikkeilla Kiiminkiin Pietari haki muuttokirjan Paltamon seurakunnasta. Kuitenkin muistitiedon mukaan Kettuset muuttivat Čenaan Vuonnisesta (Timonen 1979: 117), jossa suku mainitaan valvontakirjassa jo vuodelta 1678 (PKRV 1678: 148 ob).

Edellä esitetyn pohjalta voidaan varovaisesti todeta, että Ruotsin puolella asui 1600–1700-luvulla ja ehkä aikaisemminkin melkoinen määrä karjalaisväestöä, josta ainakin osa oli varmasti luterilaisella nimellä kirjattuna asiakirjoihin, jos ylipäänsä edes oli. Ortodokseja löytyy harvemmin kirkollisia asioita koskevista kirjoista, elleivät he olleet kääntyneet luterilaiseen uskoon. Esimerkkinä tästä on 1850-luvulla Nummella asunut ortodoksi Sakarias Brandt, jonka sukunimestä ei ilmene, että hän olisi ollut karjalainen. Nummen vihittyjen kirjasta vuodelta 1859 löytyy kuitenkin tieto, että hän oli talollisen poika ja kotoisin Jyskyjärven pitäjistä Arkangelin kuvernementista (SSHY 1859).

Osa perimätiedoista, jotka kertovat muutosta Suomen puolelta, voidaan selittää toisellakin tavalla. 1800-luvun loppupuolella, jolloin huomattava osa muistitietoja on tallennettu, Käkisalmen lääni ja sen eräalueet olivat kuuluneet jo yli 200 vuotta Ruotsin kuningaskuntaan. Tietoisina sukunsa lähtöpaikasta oppaat olivat voineet mainita kerääjille, että suku on lähtöisin 1800-luvulla Suomelle kuuluneelta alueelta eli yksinkertaisesti Suomesta, toisin sanoen siis Ruotsista. Mahdollisesti juuri näin selittyvät A. J. Sjögrenin Vuokkiniemellä tallentamat tiedot asukkaiden muutosta Suomen Karjalasta (ks. edellä).

## 5. Aidosti suomalaistaustainen väestö Vienassa

### 5.1. Muutot 1600–1700-luvulla

Kiistämätöntä on, että Vianaan muutti ajan mittaan myös luterilaisväestöä. Tätä osoittavat 1600–1700-lukujen asiakirja-aineisto ja paikannimet, sekä tietyllä varauksella myös sukunimiaineisto ja perimätiedot.

Esimerkiksi keväällä vuonna 1620 Kuolan kihlakunnan Vuokkiniemen volostin alueelle tuli kaksi Ruotsin alamaista, jotka osallistuivat saman vuoden kesällä paikallisasukkaiden kanssa ryöstöön Kajaanin tienoilla. Tämän tapahtuman jälkeen annettiin tsaarin asetus, jonka mukaan Ruotsista lähtöisin olevien henkilöiden vastaanottaminen oli kielletty kuolemanrangaistuksen uhalla (RGADA 1620: 393–402). Asiakirja vuodelta 1628 kertoo, että Käkisalmen läänistä tuli Tuoppajärven rannoille neljä talonpoikaa, jotka olivat Ruotsin alamaisia ja veljeksiä keskenään. Kahden vuoden kuluttua nämä ”ruotsit” saapuivat Kuolan kaupunkiin pyytäen kastamaan itsensä ortodoksiseen uskoon. Viranomaiset käskivät saattaa karkurit Viananmeren rannalla sijaitsevaan Kierettiin. Samana vuonna tsaari vaati luovuttamaan heidät Ruotsille (Žukov 2003: 100–101). Väestön paosta Kainuusta väenottojen ajaksi Venäjän puolelle on tietoja mm. 1630-luvulla (Turpeinen 1985: 415).

Eräästä asiakirjasta tiedetään myös, että joulukussa 1626 Kiimasjärven volostin veronkantaja Rudak Andrejev antoi Käkisalmen läänistä saapuneelle Heikkimimiselle ”ruotsalaisarkkurille” oleskeluluvan vaatimuksella kääntyä ortodoksiseen kristinuskoon (Žukov 2003: 101). Mutta jo vuodelta 1628 on olemassa Novgorodin voivodin asetus, jonka mukaan tutkintatuomari (*podjačij* eli alempi virkamies) Boris Volomskij sai tehtäväkseen jäljittää nykyisen Karjalan raja-alueilla oleskelevia Ruotsin alamaisia.<sup>25</sup> Hänen tehtävänään oli myös estää oleskelulupien antaminen heille (Žukov 2003: 99).

Vuosina 1647–52 muutama suomalainen muutti Käkisalmen läänistä Vienanmeren rannikolle. Heidän joukossaan olivat mm. Tohmajärven Sarioisesta ja Gabrielanvarasta Kemiin muutaneet Håga Rätzalainen ja Crister Packaturdinen, sekä Kurkijoen Tervuksesta Solovetskin saarelle saapunut Matz Ruotzalainen (Saloheimo 1999: 17, 24). Ei kuitenkaan tiedetä, jäivätkö nämä Ruotsin alamaiset pysyvästi Vienan puolelle. Ainakaan edellä mainitut sukunimet eivät enää esiinny karjalaisten sukunimistöissä.

Vuoden 1673 raportissa Kuolan voivodi Stepan Nepeitsin mainitsee, että joukko Ruotsin alamaisia oli asettunut asumaan Kuolan kihlakunnan Repolan volostin alueelle (Uljanov 1930: 26). Mm. vuoden 1678 valvontakirjassa sellaisia henkilöitä Repolan tienoilla oli viisi, mutta Vienan Vuokkiniemen aluetta koskevassa valvontakirjan osassa Ruotsin alamaisia ei kuitenkaan mainita (PKRV 1678: 35–56).

Tietoja Ruotsin alamaista löydetään myös myöhemmän aikakauden asiakirjoista. Esimerkiksi kolmannen revision (1762–63) aineistossa kerrotaan Repolan pogostan alueella olleen 26 rajan takaa saapunutta henkilöä, joista 17 on merkitty Länsi-Vienassa asuviksi (Černjakova 1998: 45). Nykyisen Vienan eteläosassa Piismalahden kylässä asui vuonna 1763 Pjotr Fofanov, joka oli tullut Ruotsista ja kastettu ortodoksiseen uskoon. Hiisijärven kylän ainoan talon emäntä oli kastettu kreikanuskoon, mikä viittaa nähtävästi siihen, että hän oli suomalaissyntyinen (RGADA 1763: 28, 40 ob). Paanajärven pogostan vuoden 1762 väestönlaskussa Pistojärven seudulta on mainittu ainakin pari miestä, jotka tulivat Ruotsista. Toinen oli Jegor Ivanov Batagov (s. n. 1697), joka jäi perheineen Suvantoon (Sami Kallio sähköpostitse). Toinen näistä oli Ivan Petrov, joka niin ikään saapui ensin Suvantoon, hankki sieltä vaimon, ja asettui myöhemmin asumaan Tiiron eli Kol’l’olaan (RGADA 1762: 1–50).

Ruotsin puoleiset asiakirjatkin kertovat Venäjän puolelle muuttaneista henkilöistä mutta eivät kuitenkaan sadoista ihmisistä.<sup>26</sup> Esimerkiksi isonvihan aikana (Kuhmon) Viekin Karvolan ja Lentuan Mikkolan asukkaat muuttivat rajan yli Karjalaan ja Venäjälle. Vuonna 1716 mm. piika Kaarina Huuskotar vanhempineen muutti Repolan puolelle, missä hän kääntyi kreikkalaiskatoliseen uskoon ja sai lapsen (Wilmi 2003: 63, 71).

25. Asetus ilmestyi sen jälkeen, kun kävi ilmi, että Kiimasjärven volostin asukas antoi vuokralle omat kala-apajansa volostin kylänvanhimman palkkaamille Ruotsin alamaisille (Žukov 2003: 99; Jakubov 1897: 286–287).

26. J. Kortessalmi mainitsee, että Kemijärven, Kuolajärven, Kuusamon ja Paltamon (Suomussalmen) kirkonkirjojen muuttaneiden luetteloissa ei 1700-luvulta ole tietoja Venäjälle siirtymisistä, mutta muutama tapaus on mainittu muissa asiakirjalähteissä (Kortessalmi 1996: 286).

Vuonna 1716 pakeni Venäjälle Hemmenki Keränen Hyrynsalmen Hallavaaralta. Hänen tiedetään kuitenkin palanneen takaisin ja asuneen Hyrynsalmen puolella ainakin vuonna 1723. On myös mielenkiintoista, että vaikka vihollinen (? ”venäläiset”) poltti hänen talonsa, talonväki pakeni Venäjälle (Keränen 1988: 119, 122).

Vuonna 1718 kihlakunnankirjuri Johannes Norinin murhaaja, Viekin sikäläinen talonpoika, pakeni Venäjälle (Keränen 1988: 123). 1630-luvulla Laitasaaresta Venäjälle miestapon seurauksena pakeni perheineen myös Jooseppi Heikinpoika Mikkonen vaimonsa ja lastensa kanssa (Pohjanmaan tuomiokirjat 1636).

Nälkävuonna 1718 vuokkilaisen Antti Tuuliaisien tiedetään paenneen Venäjälle (Keränen 1986: 618).

1700-luvun alussa Kuusamon Kirpistönjärven tilalta Venäjälle veroja pakoon muutti Antti Pekanpoika. 1770-luvulla sinne siirtyivät Vuotungin Käkilehdon isäntä Simo Juhonpoika Määttä, vuonna 1804 Tavajärven tilalta Heikki Tauriainen ja 1800-luvun alussa Vatajärven tilalta Niilo Hannunpoika Säkkinen (Kortesalmi 1996: 286).

Vuonna 1715 Kuusamon alueelta lähti Venäjälle (mahdollisesti Viaan) Olli Jussinpoika Karjalainen Anna-naisystävineen, jossa he liittyivät ortodoksiseen kirkkoon (Ervasti 1978: 121). Vuonna 1768 Kuusamon puolelta meni Venäjälle myös Pehr Bengtsson (Pietari Pentinpoika) Karjalainen (s. 1732) (Rippikirjat 1760–1773: 121).

## 5.2. Suomen suuriruhtinaskunnan aika

1800-luvun alun jälkeen, kun Suomi oli liitetty osaksi Venäjää, muutot rajan taakse lisääntyivät huomattavasti. Esimerkiksi Seppo Ervasti mainitsee, että nälkävuosien 1811–12 aikana Kuusamosta tiedetään muuttaneen Venäjälle noin 500 henkeä (Ervasti 1978: 343).<sup>27</sup> Samantapainen siirtyminen tapahtui 1832–33 moru- eli ruttovuosina Kainuusta, jolloin monta perhettä lähinnä Vuokista vaelsi rajan taakse. Osa palasi myöhemmin, osa kuoli ja osa jäi sinne pysyvästi (Turpeinen 1992: 129). Myös 1860-luvun nälkävuosina, kuten myös vuoden 1866 isorokon aikana, monet suomussalmelaiset, varsinkin rajan lähellä asuneet, pakenivat perheineen Venäjän puolelle. Heistä osa palasi takaisin, mutta osa kuoli mieroitiolla (Turpeinen 1992: 132; Turpeinen 1985: 90).

Juuri tähän aikakauteen kuuluu mielestäni suurin osa muutoista Suomesta nykyisen Karjalan tasavallan alueelle. Enemmistö muuttaneista asettui kuitenkin asumään Aunuksen kuvernementin eteläosaan. 1800-luvulla ”Aunuksen Karjalaan” muutti Itä-Suomesta runsaasti tilatonta väestöä. Vuosisadan lopussa Aunuksen kuvernementissa asui noin 3 000 suomalaista,<sup>28</sup> joita varten perustettiin luterilainen seurakuntakin (Ruutu 1936: 8–21). Esimerkiksi vuonna 1882 jo pelkästään Petroskoissa mainitaan asuneen noin 400 Suomen alamaista (Vihavainen 2012: 297).

27. Kuusamon rippikirjojen mukaan 1810–1815 Venäjälle muutti noin 130 sekä tilallista että tilatonta ihmistä, joista kymmenkunta kääntyi kreikanuskoon (Kortesalmi 1996: 287). Samalla J. Fellman mainitsee, että tuona kautena monet Kuusamosta ja Kuolajärveltä siirtyivät Jäämeren ja Vianmeren rannikolle (Fellman 1906: 144).

28. Venäläinen virallinen väestölaskelma vuodelta 1873 mainitsee Aunuksen kuvernementissa olleen yli 3 700 suomalaista (Spiski naseljonnyh mest 1873).



Suomalaislähtöistä väestöä asui myös Vienan Karjalassa.<sup>29</sup> On olemassa selviä tapauksia, joissa tiedetään suvun tulleen Suomen puolelta. Niiden joukossa ovat mm. Kovalainen, Lehtolainen, Pa(a)talainen, Väiryne (\*Väyrynen), Seppänen Uhtualla, Grangrutov (\*Granroth)<sup>30</sup> Čiksassa, Moilanen Lapukassa, Kemiläinen Jyskyjärvellä; Nevalainen Kellovaarassa, Kurvinen Koutajärvenpäässä, (?) Helminen Paanajärvellä jne. Silloin tällöin myös itse oppaat kertoivat kerääjille, että heidän sukunsa on ”suomalaislähtöinen”. Esimerkiksi Matro Matveintytär Kiestingin Vuorakylästä kertoi, että hänen isänsä oli ”ruoččilaini” Kemijärveltä (Niemi 1921: 1139), Uhtuan Vasselei Hännisen vanhemmat olivat Kuhmosta (Niemi 1921: 1099), sekä Vuokkiniemen Mittojevien esi-isän mainittiin olleen Mikko-niminen suomalainen (Niemi 1921: 1174). Kostamuksen Lukerja Matvejevna Vadajevan (s. 1839) mies oli Ruočči-Matti, joka oli jo pienenä orpona kulkeutunut Suomesta Kostamukseen ja pestautunut siellä paimeneksi (Paajaste 2003: 1–2, 13). Myös Okun Matintyttö Vatasen mies oli Ruočči-Matti, sukunimeltään Pääkkönen. Hän tuli Kuopion läänistä ja otti käyttöön edellisen tavoin nimen Vatanen (Paajaste 2003: 18). Eräs muistitieto kertoo, että myös Kontokin kunnan Koivajärvelle tuli mies ”niinkuin Ruočista” työhön pyrkimään (Engelberg 1912: 117). 1800-luvun alussa Kuhmosta muutti Kontokin Akonlahteen Heikki Hyvönen (s. n. 1763), ja kääntyi siellä luterilaisuudesta vanhauskoiseen ortodoksisuuteen. Karjalassa hän muutti nimensä Jegor (Jyrki) Dobrininiksi. Enonsuussa asui Kiannalta kotoisin ollut Hiltula-ukko,<sup>31</sup> joka oli muuttanut lapsena Venäjän puolelle (Niemi 1921: 1086). Nokeuksessa mainitaan asuneen Hyrynsalmelta muuttanut Matti Kemppanen (k. 1879) (Niemi 1921: 1111). Uhtuan Nurmilahdelle asetui asumaan Kuhmon kirkonkylästä tullut Matti Kettunen (Niemi 1921: 1111). Suomenlähtöinen saattoi olla Vuokkiniemen Paahkomienvaaralla asunut Järveläisukko (vrt. Suomussalmen alueella ollut Järvelä-niminen talo). Elias Lönnrotin mukaan vuonna 1837 lähellä Vuokkiniemen Čenaa sijainnalla Karkujärven yksinäistilalla asui Muhokselta kotoisin oleva suomalainen (Lönnrot 1985: 114). Myös Pistojärven Kol’olassa 1830-luvulla asui perheineen suomalainen, joka oli tullut etsimään parempaa osaa (Lönnrot 1985: 170). On myös tieto Kiestingin Heinäjärvellä asuneesta kuusamolaismiehestä (Lönnrot 1902: 297). Samalla Lönnrot mainitsee matkamuistelmissa, että suomalaisia, jotka olivat kotoisin pääasiassa Suomen rajakylistä, asui myös Vienanmeren rannikolla mm. Kemissä, Kieretissä, Mustajoella, Koudassa, Ruhtinaanlahdessa ja Kantalahdessa. Esimerkiksi Koudassa oli kaksi suomalaisperhettä Kemijärveltä, Ruhtinaanlahdessa mies Kuusamosta ja Kantalahdessa kaksi perhettä Kuolajärveltä (Lönnrot 1985: 84, 199, 201).<sup>32</sup> Fellmanin mukaan Kantalahdessa asui vuonna 1829 myös Kuusamosta siirtynyt ja kreikkalaiskatoliseen uskoon kääntynyt nainen (Fellman 1961: 321). Mainittakoon tässä, että muistitiedon mukaan myös

29. Vuoden 1895 tilaston mukaan Jyskyjärven kunnassa asui 14 luterilaista (KIOP: 156).

30. Muistitiedon mukaan ensimmäisenä Viennaan tuli *Huoti Grangrutov*, jonka tunnettiin *Smörö-Huoti*-nimellä. Samalla kerrottiin, että Huoti oli karjalainen (Keruumatkat).

31. Vrt. kuitenkin, että vuonna 1678 Repolan pogostan Luvajärveltä on mainittu Griška Filipov *Gildujev* (\*Hiltunen), jolla on neljä poikaa. Lisäksi Tuulivaarasta mainitaan Miška ja Juško Sidorov *Gildujev* (\*Hiltunen) (PKRV 1678: 125 ob, 141).

32. Fellmanin mukaan Ruhtinaanlahdessa oli kaksi Kuusamosta v. 1810 ja 1812 muuttanutta talonpoikaa, jotka olivat ottaneet venäläisvaimot (Fellman 1906: 537, 539).

Tunkuan kunnan Puurnuvuaralla asui aikoinaan Ruočči-Vaske-niminen *piekloi* eli karkuri (Virtaranta 1958: 108).

Uhtualla vuosina 1896 ja 1898 luterilainen Brita-Kaisa Erik Ander(s)in tytär synnytti avioliiton ulkopuolella Grigorij ja Maria-nimiset lapset. Asiakirjassa mainitaan, että hän on Ruotsalais-norjalaisen kuningaskunnan alamainen Jukaisjärven<sup>33</sup> kylästä ja pitäjästä (Vienan Kemin metrikka 1896: 181). On tiedossa, että Suomessa vuoden 1917 jälkeen Brida Kajsan (o.s. Särviö, s. 1857 Jukkasjärvi Ruotsi) mieheksi on mainittu Uhtualla syntynyt Timo Tichanoff (s. 1846), jonka kanssa häntä ei ollut nähtävästi vihitty kirkollisesti Karjalassa. Siitä syystä heidän lapsensa mainitaan asiakirjoissa lehtolapsiksi (Heidi Koistinen, Sukuforum).

Ainakin Länsi-Vienassa oli 1800-luvun toisella puoliskolla useita Suomesta vaimoksi otettuja naisia. Vuonna 1833 Vienassa käynyt Elias Lönnrot pani merkille, että jo pelkästään Vuokkiniemen kunnasta laukkukauppiaana Suomessa oli noin 400 miespuolista asukasta (Lönnrot 1985: 100). Ei siis ole ihme, että Vienassa ja aivan erityisesti sen läntisimmissä kunnissa (mm. Vuokkiniemessä, Uhtualla, Pistojärvellä) Suomen puolelta saapuneiden morsianten määrä oli melkoinen. Vaimoksi otettuja naisia oli sekä raja-alueen kylistä että kaukaa:

Vuonna 1833 Vuokkiniemen Čenassa Petri Kettusen talon emäntä oli Pohjanmaalta Kiimingistä (Lönnrot 1985: 100);

Kivijärvelle Huotari Huttusen vaimo oli tuotu kylään noin vuonna 1845 Ilmajoelta (Niemi 1921: 1123);

Venejärven Vihtoori Lesosen (s. n. 1852) äiti Irina Karpova (s. 1830) oli kotoisin Merikarvialta (P. Lesonen 1975: 14);

A. W. Ervasti toteaa, että 1870-luvulla ainoastaan Uhtuan Jyvyälähdellä oli naisia Suomen puolelta puolisen tusinaa (A. Ervasti 1918: 195): mm. Romanovan talon emäntä (ent. Hauru) oli Oulusta, ja oli asunut täällä jo 30 vuotta (Sparre 1930: 122; A. Ervasti 1918: 55). Osoituksena siitä ovat mm. merkinnät metrikoissa: vuonna 1896 kastettiin 30-vuotias talonpoikaisnainen Malvina Matvieva Kenijeva, joka oli entinen luterilainen. Uudeksi nimeksi valittiin Maria (Maria Jegyptiläisen kunniaksi) (Vienan Kemin metrikka 1896: 185). Samana vuonna kastettiin 34-vuotias entinen luterilainen talonpoikaisnainen Albertina Ivanova Kenijeva. Uudeksi nimeksi valittiin Aleksandra (tsaaritar Aleksandran kunniaksi) (Vienan Kemin metrikka 1896: 186);

Luvajärven Tomentti Ohvosentalon emäntä oli Hyrynsalmelta (v. 1879) (A. Ervasti 1918: 45);

Nokeuksen Makarintalon emäntä oli kotoisin Hyrynsalmelta (v. 1892) (Sparre 1930: 90);

Kontokin Tetriniemen kylän Uljaškantalon nuori emäntä oli kotoisin Suomussalmelta (v. 1892) (Sparre 1930: 46);

Kontokin Kenttijärvellä oli kaksi suomalaisnaista, joiden miehet olivat karjalaisia (v. 1892) (Sparre 1930: 120). Toinen heistä oli Karoliina Genrijeva Huovinen Säräisniemen Venetheitosta;

---

33. Jukkasjärvi on entinen kunta nykyisessä Kiirunan kunnassa, Norrbottenin läänissä Pohjois-Ruotsissa.

Pistojärven Kiimasvaaran Nikolai Bogdanov/Nikitininin (s. 1822) puoliso oli vuonna 1828 Simossa syntynyt Anna Marketta Heikintytär Rajaniemi. He menivät naimisiin vuonna 1853 (Sami Kallio sähköpostitse).

Pistojärven Tiiron kylän Sofon Semjonovin Gerasimovin vaimo Anna oli vuonna 1848 Suomussalmen (?) pitäjässä syntynyt Katarina Antintytär Oikarinen, joka oli kastettu ortodoksiksi vuonna 1870 (Tuoppajärven seurakunnan metrikkirjat);

Pistojärven Hirvisalmen kylän Potapovin taloon noin vuonna 1885 miniäksi tullut Luviisa oli kotoisin Raumalta (Sami Kallio sähköpostitse);

Akonlahtelaisen Mihail Gavrilov Melentjevin vaimo oli Suomesta tullut luterilainen. Myös hänen poikansa Afanasij Mihailov Melentjevin vaimo oli luterilainen (Virtaranta 1972b: 118–119);

Uhtualaisen Stepan Filipov Sergejevin (s. 1858) vaimo Amalia on luterilainen (s. 1862) (Vienan Kemin rk 1900, kansio VI, Uhtua no 56);

Ivan Avgentjev (?) Sergejevin (s. 1862) vaimo on Tilda Tavrilova (? patronyymi on epäselvä, s. 1873) (Vienan Kemin rk 1900, kansio VI, Uhtua no 66);

Uhtuan Alajärven talonpojan Grigor Efimov Vasiljevin (s. 1863) vaimo on Augustina Josefina Kustaantytär (s. 1865) Turun Monnilasta (Vienan Kemin rk 1900, kansio IV, Uhtua Alajärvi no 257);

Vuonnisen Vasili Malisen vaimo Augusta Matintytär oli luterilainen (s. 1853) (Vienan Kemin rk 1900, kansio VI, Vuonninen no 5);

Vuonnisen Romanantalon molemmat emännät olivat Vaasan läänistä (Kianto 1914: 165);

Vuonnisen laukkukauppias Ivan Romananpoika Lettijeff nai Pohjanmaalta Löytymäen Soinista suomalaisen Hanna Matildan (s. 1865). Hanna meni naimisiin (leskenä) ja muutti Vianaan vuonna 1891 (Löytömäki 1996);

Vuonnisen talonpojan Feodor Kornilov Kelevajevin (s. 1863) vaimo oli luterilainen Hil'ma Ioannova (Vienan Kemin rk 1900, kansio VI, Vuonninen no 33);

Vienan Kemin rippikirjoissa vuodelta 1900 Uhtuan ja Vuokkiniemen kunnan alueella on mainittu yhteensä 45 tapausta, joissa vaimo oli tai oli ollut luterilainen. Suurin osa näistä tapauksista (18) on Uhtualta (Vienan Kemin rk 1900).

Tapauksia on tiedossa myös 1700-luvulta. Esimerkiksi väestönlaskennassa vuodelta 1795 löytyy tieto, että Latvajärven Ivan Fotijevin vaimo Anna Falilejeva (s. noin 1753) oli Ruotsin puolelta ja kastettu ortodoksiseen uskoon (RS 1795: 326 ob). Vuonna 1716 Repolan puolella kääntyi kreikkalaiskatoliseen uskoon Kaarina Huuskotar (Wilmi 2003: 63, 71) sekä Kuusamon alueelta vuonna 1715 Venäjälle (mahdollisesti Vianaan) muuttanut Anna-niminen neitonen (Ervasti 1978: 121). Edellä on jo mainittu, että ortodoksisen kasteen sai myös 1760-luvulla Etelä-Vienassa asunut Hiisijärven kylän ainoan talon emäntä (RGADA 1763: 40 ob). On myös oletettava, että ortodoksiseen kirkkoon liittyi ajan mittaan myös vuonna 1711 Suomussalmen Karhulanvaaralta Venäjälle muuttanut Prokko Karhun vaimo Carin (Räisänen 2007b: 126).

Voidaan siis olettaa, että ainakin osa Vienan sukutarinoissa mainituista muutoista Ruotsista ehkä kertoo Vienan Karjalan kyliin tuotujen vaimojen sukutaustoista. On siten odotettavissa, että Vienan DNA-testien naislinjojen tulokset viittaisivat osin Suomen puolella oleviin juuriin.

## 6. *Savo(n)*- ja *Ruočči-/Ruočin*-alkuiset paikannimimallit ja niiden mahdollisia tulkintoja

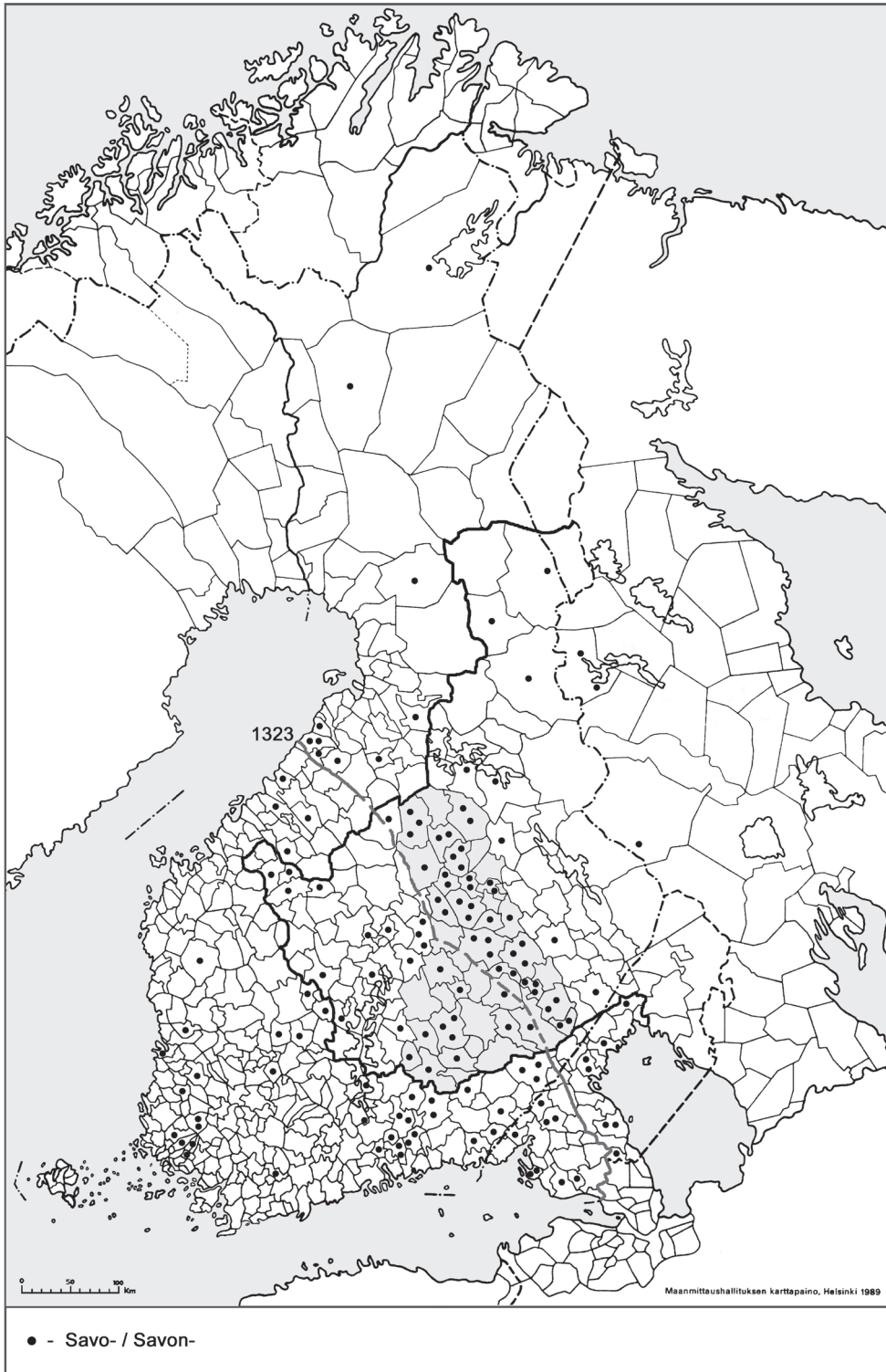
Perimätietojen perusteella tiedetään, että monien sukujen esi-isät tulivat Viaan Kainuusta ja osittain myös Pien-Savosta eli alueilta, jotka olivat vielä 1500-luvulla karjalaisten ja savolaisten erämaa-alueena, ja missä vuosisadan puolivälissä tapahtui aktiivisia karjalais-savolaisia kosketuksia. Tästä kielii mm. *Savo(n)*-alkuisten paikannimien levikki Pien-Savossa (ks. alempana). Muodollisesti Pien-Savo, ainakin sen itä- ja koillisosat, kuuluivat ennen Täyssinän rauhaa (v. 1595) Venäjälle. Niinpä osa 1600-luvun Vienan uudisasukkaista saattoi olla niiden karjalaisten jälkeläisiä, jotka 1500-luvun puolivälistä lähtien pakenivat Käkisalmen läänistä pohjoiseen verotuksen kiristymisen, sotatoimien ja *opričninan* takia (ks. edellä). Tuntuu hyvin todennäköiseltä, että osa heistä asettui asumaan juuri Käkisalmen läänin eräalueille, jotka sijaitsivat mm. tulevan Pien-Savon pohjoisosissa ja Kainuussa. Myöhemmin alueen joutuessa lopullisesti Ruotsin hallintaan ja asutuksen alkaessa levitä Suur-Savosta Ruotsin tukemana Pien-Savoon, osa karjalaisväestöstä alkoi siirtyä asumaan Moskovalle kuuluville alueille mm. Vienan Karjalaan.

Paikannimiaineisto osoittaa yhtäältä, että eräiden Venäjän Karjalan nimistössä esiintyvien paikannimien olemassaolo on savolaisasutuksen leviämisen tulosta. Toisaalta savolaisperäisiä paikannimimalleja on Karjalassa suhteellisen vähän, vaikka on mainintoja siitä, että 1700-luvun ensimmäisellä neljänneksellä Venäjän puolelle pakeni ainakin Kajaanin läänistä joukoittain, jopa sadoittain, ihmisiä pahan nälänhädän vaivatessa lähtöaluetta. Näyttääkin siltä, että tämä väestö oleskeli alueella vain tilapäisesti. Mikäli savolaisväestö olisi jäänyt Viaan pysyvästi, olisi alueella todennäköisesti löydettävissä enemmän savolaisperäisiä paikannimiä. Savoon viittaavia nimityyppisiä Karjalan nimistössä on kuitenkin nykytiedon valossa suhteellisen vähän. Täten herääkin kysymys, olivatko Kainuusta ja Pien-Savosta lähteneet ja mahdollisesti Viaan asumaan jääneet sittenkään savolaisia.

Savolaisen asutuksen vähäisyydestä todistavat mielestäni myös *Savo(n)*-alkuiset paikannimet, jotka voivat olla Savosta Karjalaan suuntautuneen asutusvirtauksen myötä syntyneitä. Tiedetään, että etnonymeistä muodostetut paikannimet syntyvät eri etnisten väestöryhmien kosketusten tuloksena. Venäjän Karjalan länsiosissa on tallennettu vain kolme *Savo(n)*-alkuista nimeä: *Savonurmi* Kibossa Repolan pitäjässä, *Savo(n)kallivo*<sup>34</sup> Vienan Tollonjoella sekä *Savoniemi*<sup>35</sup> Vienan Vuonnissa.

34. Tämä nimi sattaa olla myös saamelaisperäinen (vrt. sal *savo*, saK *sâäv* : *sâvvan* 'suvanto'). *Savo(n)kallivo* on Livojoen rannalla ennen Siikakoskea sijaitseva kalliopaikka.

35. *Savoniemi* on Vuonnissa oleva niemi, jonka kantana saattaa olla henkilönimi, koska kylässä mainitaan vuonna 1678 sukunimi Šavujev (PKRV 1678: 148 ob) (vrt. karj. *Savo(i)* – ven. *Savva*, kreik. *Sabbas*). Vienassa ei myöskään tunneta suku- tai liikanimeä Savolaini.



Kartta 2. Savo(n)-paikannimimalli

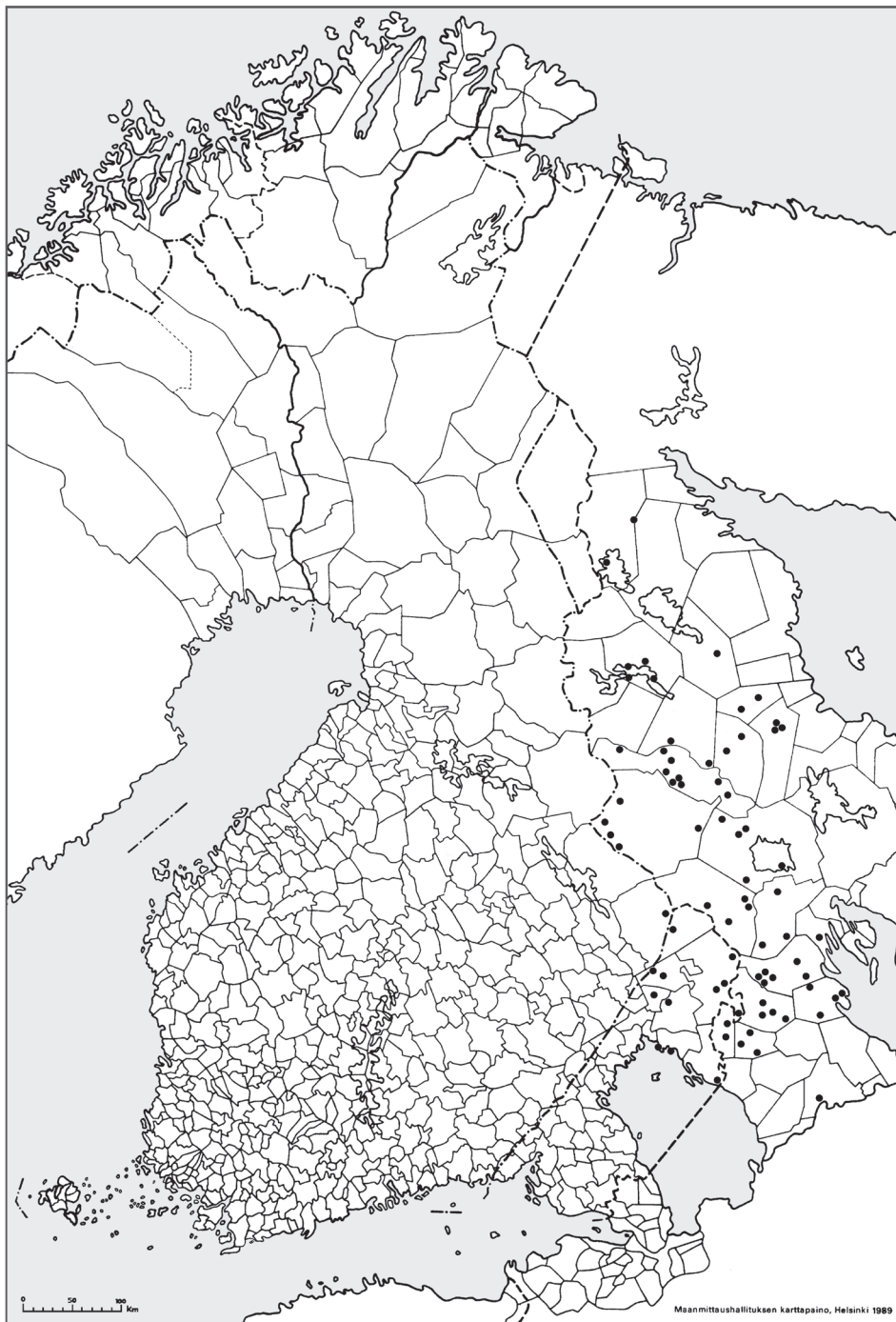


*Savo(n)*-alkuisten paikannimien levikki Suomessa voisi kuvastaa etnistä tilannetta 1500–1600-luvun vaihteessa. Se osoittaa mm. että savolaisasutus ei vielä siihen aikaan ulottunut nykyisen Pohjois-Savon pohjoisen rajan (Kiuruvesi-Vieremä-Sonkajärvinlinjan) yli. Nykyinen Kainuu oli tuona aikana pääasiassa karjalaisten ja pohjoispohjalaisten eräalueena. *Savo(n)*-nimien levikkikartta viittaa myös siihen, että Pien-Savo on ollut joskus aluetta, jossa tapahtui aktiivisia karjalais-savolaisia kosketuksia. On muistettava tässä yhteydessä, että Vienassa tallennettujen perimätietojen mukaan melkoinen osa Ruotsin puolelta muuttaneista sukuista oli kotoisin juuri Pien-Savosta ja Kainuusta. Emme kuitenkaan tiedä mitään muuttaneiden identiteetistä, emmekä siitäkään, pitivätkö he itseään savolaisina vai karjalaisina. Ainakin *Savo(n)*-alkuisten nimien levikkikartta osoittaa, että karjalaisille etnonymiksi *savo/savolaini* oli tuttu, mutta sitä on jostakin syystä käytetty vain vähän, ainakin nykyisen Karjalan alueella. Tutkiessani Karjalan historiaa olen vain kerran törmännyt perimätietoon, jossa kerrotaan savolaisista. Sen esittää Matti Pöllä omassa tutkimuksessaan viitaten Sjögreniin. Asutustarinan mukaan Hämeenkylässä oli ennen asunut myös savolaisia, jotka olivat sittemmin hävinneet, ts. todennäköisesti muuttaneet pois kylästä (Pöllä 1995: 146). Olisi mielenkiintoista tietää, millä sanoilla tämä muistitieto kertoi savolaisista.

Tässä yhteydessä on mainittava vielä eräästä nimityyppistä, joka liittyyne osittain Suomen puolelta tulleeseen asutusvirtaukseen. Karjalan nimistöstä on tallennettu noin 80 *Ruočči-/Ruočin*-alkuista paikannimeä (karj. *ruočči* 'suomalainen; luterilainen, vierasuskoinen; alun perin entisen Ruotsin kuningaskunnan alamainen').<sup>36</sup> Tähän ryhmään kuulunevat myös *Ruočakko-/Ruočikko*-nimet (vrt. 'suomalainen, luterilainen'). Kuten edellä on jo mainittu, etnonymiset nimet tai tietyn väestöryhmän nimityksen sisältävät paikannimet syntyvät usein eri ryhmien kontaktien seurauksena. Täten voidaan olettaa, että käsiteltävien nimien syntyedellytyksenä Karjalassa oli väestön tulo Ruotsin puolelta. On kuitenkin otettava huomioon, etteivät kaikki tähän ryhmään kuuluvista nimistä ole samaa alkuperää. Osa nimistä on ilmeisesti muistoja ajoista, jolloin suomalaisväestö kävi täällä sota- ja ryöstöretkillä. Eräät nimet kertovat siis taistelupaikoista, kun taas toiset liittyvät ruotsalaisten mahdollisiin hautapaikkoihin (esim. *Ruočinniemet* (Uhtuan Nurmilaksi) (keruumatkat). Nimien joukossa on myös sellaisia, jotka viittaavat mm. kulkureitteihin kuten esimerkiksi *Ruočintaipalet* (Oulangan Hirviniemi) tai *Ruočintie* (Tunkua). Suuri osa nimistä kertoo kuitenkin Suomen puolelta tulleen väestön asettumisesta asumaan alueelle, sekä mahdollisesta erä- tai pyyntitoiminnasta. Tähän viittaa välillisesti esim. vuonna 1887 J. W. Juveliuksen Paanajärven kylässä tallentama muistitieto, jonka mukaan suomalaisväestöä (*ruočit*) tuli Karjalaan ennen sarkasotia (eli ennen 1700-lukua) mm. pyytämään simpukoita koskista (Juvelius 1888: 63).

36. Vienanmeren rannikon venäjänkielisessä nimistössä on myös *Nemeckij*-alkuisia paikannimiä, jotka ovat nähtävästi jossain määrin identtisiä *Ruočči*-alkuisten nimien kanssa, esim. mäki *Nemetskaja varaka* (Vienan Kemi), kallio *Nemetskaja ščelja* (Virma) (vrt. *nemetskij* 'ulkomaalainen, vierasuskoinen, ruotsalainen').





### Ruočin-/Ruočči-

Kartta 3. Ruočči-/Ruočin-paikannimimalli

*Ruočči*-alkuiset nimet esiintyvät nimistössä pääasiassa Karjalan tasavallan keskiosassa sekä livviläis- ja lydiläisalueen pohjoisosissa (ks. kartta). Yksi nimi on tallennettu myös Tverin Karjalasta<sup>37</sup>, vrt. *Ruočinkaški* (pelto; Ramenje). Vienassa *Ruočči*-/*Ruočin*-alkuelementin sisältäviä paikanimiä on suhteellisen vähän ja suurin osa niistä on tallennettu tutkitun alueen etelä- ja kaakkoisosissa eli entisen Aunuksen kuvernementin pohjoisrajan läheisyydessä sijaitsevien kuntien alueella. Vrt.:

*Ruočinniemi* (Oulanka), *Ruočintaipalet* (Oulangan Hirviniemi), *Ruočinniemi* (Uhtua), ? *Ruočini* (suo; Uhtuan Čiksa), *Ruočin-Pekanniemi* (yksinäistila; Uhtuan Jyvyälakši), *Ruočinniemet* (Uhtuan Nurmilakši), *Ruočinkivi* (Uhtuan Luusalmi), *Ruočinkoški* (Paanajärven Kurenkylä), *Ruočinsuari* (Jyskyjärven Piismalakši), *Ruočinsuari* (Jyskyjärven Hiisijärvi), *Ruočintlambi*, *Ruočinoja*, *Ruočinsuo*, *Ruočintie* (Tunkua), *Ruočakkolaksi* (Tunkuan kunta), *Ruočinsuo* (Tunkuan Markkezenvara), *Ruočikko* (paikka), *Ruočinsilda*, *Ruočinsuo* (Suikujärvi), *Ruočinklakši*, *Ruočinniemi* (Suikujärven kunta), *Ruočinkohta* (paikka), *Ruočinpaja*, *Ruočimpiä* (yksinäistila; Suikujärven Lehto), *Ruočinsuo* (Suikujärven Säkajärvi), *Ruočiniemi* (Voijärvi), *Ruočinsuari*, *Ruočinniemi* (Voijärven Uskela).

Mahdollinen mutta toistaiseksi epävarma selitys mallin vähälukuisuudelle suuressa osassa Viena voisi olla, että karjalais-suomalaisia kontakteja oli täällä vähän, ja alueen väestön juuret olisivat pääasiassa Suomen puolelta. Muusta lähdeaineistosta ei kuitenkaan löydy vahvistusta tällaiselle olettamalle. Samalla osa tallennetuista nimistä viittaa epäilemättä suoraan suomalaisten asumiseen paikalla, vrt. *Ruočin-Pekanniemi* (yksinäistila; Uhtuan Jyvyälakši), *Ruočikko* (? entinen yksinäistila; Suikujärvi), *Ruočimpiä* (yksinäistila), *Ruočinkohta* (paikka; Suikujärven Lehto).

Yllä esitetyt esimerkit osoittavat, että *Ruočin*-alkuiset paikannimet ovat tavallisia vain pienpaikkojen, mm. maatalousmaiden nimissä. On mahdollista, että karjalaiskylään asumaan asettuneet suomalaiset saivat kyläyhteisöön liittyttyään maita maatalousmaiden muokkaamiseksi juuri kylän tienoilla olevilta pienillä saarilta tai niemiltä, jotka odottivat vielä käyttöönottoa.

Ei voi myöskään sulkea pois mahdollisuutta, että osa nimistä viittaisi alkuun karjalaisväestöön ja mm. kölleihin. Esimerkiksi Uhtuan Lamminpohjan asukkaita (mutta ei muita uhtualaisia) kutsuttiin nimellä *muštaruočči*. Onkin mainittava, että Voijärven kunnan asukkaat luonnehtivat uhtuankuntalaisia *šuumelaiseksi* (Keruumatkat). Myös Pistojärven Kiimaisvuaran asukkaiden koirivunta- eli haukkumanimi oli *ruočit* (Virtaranta 1958: 548). Tiedetään, että naapurit katsoivat myös vuokkiniemelaisten olevan ruotseja (Borenius II:46: 35; Pöllä 1995: 208). Kahden viimeksi mainitun tapauksen selityksenä saattaa olla se, että sekä Vuokkiniemen kunta että Kiimaisvuaran kylä sijaitsivat Suomen rajan läheisyydessä, ja siten alueen kielessä ja kulttuurissa on havaittavissa useita Suomen puolelta peräisin olevia ilmiöitä. Sitä paitsi alueen asukkailla oli ylipäätään tiiviit yhteydet Suomen rajakyltiin. Vastaava tilanne oli myös Raja-Karjalassa; esimerkiksi Impilahden asukkaille Sortavalan kunta oli jo *Ruočča*, kun taas Salmin asukkaille se oli Impilahtea (Relander 1903: 97).

37. Tverin murteissa on olemassa myös sana *ruočči* merkityksessä 'karhiainen (Carduus sp.)' (KKS).

Epävirallisten lisänimien synty on mahdollista selittää myös sillä, että Kemin kihlakunnan vanhauskoiset karjalaiset nimittivät *ruočeiksi* alueen muita karjalaisia, jotka kuuluivat Venäjän viralliseen ortodoksikirkkoon (Razumova & Dubrovskaja 1997: 204). *Ruočimiehiksi* kutsuttiin myös karjalaisia, jotka kävivät kauppamatkoilla Suomen ja Ruotsin puolella (Virtaranta 1958: 500). Nimeä voitiin käyttää nähtävästi myös karjalaisista, jotka asuivat Ruotsin puolella; esim. Suomussalmen Kiannalla asui Anni Kemppainen eli Ruočči-Okahvie (Niemi 1921: 1098).

Edellä todetun perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että asiakirjoissa mainittujen väestöjen etnisyyttä koskevia kysymyksiä pitää käsitellä sangen varovaisesti.

## 7. Yhteenveto

Asiakirja-aineistot eivät toistaiseksi osoita, että Vienan alueelle olisi saapunut satoja ihmisiä Suomesta ainakaan asuttamisen päävaiheessa. Koko Repolan pogostasta vuosien 1678–1763 välisenä aikana on tietoja vain 36 Suomesta saapuneesta henkilöstä (vrt. Černjakova 1998: 45). Kaikissa tapauksissa ei aina mainita saapuneiden kastamisesta ortodoksiseen uskoon, eikä tiedetä sitäkään, jäivätkö he pysyvästi asumaan Vianaan vai muuttivatko he edelleen muualle jonkin ajan kuluttua. Kuitenkin juuri Länsi-Vienasta odottaisi perimätiedon perusteella löytyvän suurimman osan tapauksista, joissa jokin henkilö tai suku on saapunut Ruotsin puolelta. Muutama tapaus muutosta Ruotsin puolelta tiedetään myös Paanajärven pogostasta (mm. Haikolasta ja Suvannosta) ja myöhemmin Jyskyjärven kuntaan kuuluneilta Piismalahdelta ja Hiisijärveltä (Pöllä 1995: 172). Muistitiedoille, jotka kertovat monien sukujen esiisien tulleen Suomesta, ei siis löydy vahvistusta 1670–1700-lukujen valvontakirjoista eikä väestöluetteloista. Myöskään Vienan nimistö ei todista laajasta asutusvirrasta Suomen puolelta. Olisiko siis oletettava, että kyse on aiemmista, vuosien 1600–1650 välisen ajan mahdollisista muutoista? Tämä jää toistaiseksi vain hypoteesiksi, koska väestöstä kattavasti kertovia asiakirjoja tuolta kaudelta ei ole tiedossa. Toivotaan, että saamme tulevaisuudessa Vienassa asuvien ja asuneiden sukujen alkuperästä lisätietoa tai ainakin vihjeitä dna-tutkimuksen avulla.

## Lyhenteet

hn.	henkilönimi	ruots.	ruotsin kieli
k.	kuollut	s.	syntynyt
karj.	karjalan kieli	saI	inarinsaame
ksa.	kantasaame	saK	koltansaame
ob.	arkistosivun kääntöpuoli	saP	pohjoissaame
pn.	paikannimi	ven.	venäjän kieli

## Kirjallisuus ja lähteet

- ASM = Акты социально-экономической истории севера России конца XV–XVI в. Акты Соловецкого монастыря 1479–1571 гг. Ленинград: Наука 1988.
- Asunmaa, Martti 1997: *Vanhoja asutus- ja sotatarinoita Pohjois-Pohjanmaalta*. Kirjasto Virma. <<http://www.kirjastovirma.net/asutusjasotatarinoita>> (viitattu 28.3.2014).
- Borenius, A. A. 1904: A. A. Boreniuksen kertomus runonkeräyksistensä Venäjän Karjalassa v. 1871. – *Runonkerääjimmme matkakertomuksia 1830-luvulta 1880-luvulle*. Julkaisut A. R. Niemi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 109. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 447–491.
- Borenius II:46 = Boreniania: A. A. Borenius-Lähteenkorvan kenttämuistiinpanot vuodelta 1872. Kirjallisuusarkisto. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Castrén, K. A. 1867: *Kertoelmia Kajaanin läänin vaiheista vv. 1650–1750*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Castrén, M. A. 1904 [1839]: M. A. Castrénin kertomus runonkeruumatkastansa Venäjän-Karjalassa v. 1839. – *Runonkerääjimmme matkakertomuksia 1830-luvulta 1880-luvulle*. Julkaisut A. R. Niemi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 109. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 3–16.
- Castrén, Matias 1953: *Tutkimusmatkoilla Pohjolassa*. Matias Aleksanteri Castrénin matkakertomuksista suomentanut ja johdannon kirjoittanut Aulis J. Joki. Tammi. Helsinki.
- Castrén, Zachris 1894: Vanhan ajan muistoja Kemin, Tervolan ja Simon seurakunnissa. – *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja XIV*. Helsinki.
- Černjakova 1998 = Чернякова, И. А.: О чем не рассказал Элиас Лённорт... К истории края, где оказались сохранены и записаны эпические песни древнего народа. Петрозаводск: Издательство Петрозаводского государственного университета.
- Enbuske, Matti 2013: Pekka Vesaisen historia: myyttinen sissipäällikkö, kovaluonteinen talonpoika 1500-luvulta. – *Faravid 37*: 35–57.
- Engelberg, Rafael 1912: *Kansantietoja Pohjois- ja Itä-Suomesta ja Venäjän Karjalasta*. Helsinki: Suomalaisen kansan kirjapaino.
- Ervasti, A. W. 1918: *Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879*. Helsinki: Otava.
- Ervasti, Seppo 1978: *Kuusamon historia I*. Kuusamo: Kuusamon kunta.
- Ervasti, Seppo 1984: Lappalaisten ja karjalaisten vaikutus kuusamolaisissa suvuissa. – *Suku ja tieto 2. Sukututkimuspäivien esitelmät 1981–1982*. Suomen Sukututkimusseuran Julkaisuja 38. Helsinki: Suomen Sukututkimusseura. 47–54.
- FA IJALI = Предание о роде Перттуненых. Звуковая коллекция фонограммархива ИЯЛИ. <[http://phonogr.krc.karelia.ru/folklor/index.php?id=314&portion=25&search\\_flang=2&search\\_fgenre=0&search\\_fdis=4](http://phonogr.krc.karelia.ru/folklor/index.php?id=314&portion=25&search_flang=2&search_fgenre=0&search_fdis=4)> (viitattu 28.3.2014).
- Fellman, Isak 1912: *Handlingar och uppsatser angående finska Lappmarken och lapparne I–IV*. Helsingfors.
- Fellman, Jacob 1906: *Anteckningar under min vistelse i Lappmarken III*. Helsingfors.
- Fellman, Jaakko 1961: *Poimintoja muistiinpanoista Lapissa*. Porvoo: WSOY.
- Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija 2006: Muistitieto ja tutkimus. – Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7–24.
- Gebhard, Hannes 1885: *Kuvaelmia Kajaanin kaupungista v. 1651–1700 ja 1723–1809*. Helsinki: Simeliuksen perill. Kirjapainossa.
- Heimonen, Sari 2013: Vienan Karjalan dna-projekti antoi kiinnostavia tuloksia Perttusen suvusta. – *Karjalan Heimo 2013*: 5–6: 79–81.
- HisKi = HisKi (historiakirjojen hakuohjelma), tapahtuma n:o 7626654.

- Inha, I. K. 1999: *Elias Lönnrotin poluilla Vienan Karjalassa. Kuvaus Vienan Karjalan maasta, kansasta, siellä tapahtuneesta runonkeruusta ja runoista itsestään*. Toim. Pekka Laaksonen. 3. painos. Helsinki: Tietosanakirja-osakeyhtiö.
- Itkonen, T. I. 1928: Karjalaiset. – *Suomen suku* II. Helsinki. 2–17.
- Ivanov, Pekka 1999: Kylä Kuitin Kainalossa. – Maija Myllykangas (toim.), *Kylä Kuitin Kainalossa. Pirttilahden runoilijat Meeri Tuisku ja Pakka Ivanov*. Arhippa Perttusen säätiön julkaisusarja 10. Petroskoi: Verso.
- Jaakkola, Nikolai 1949: Siellä, missä Arhippainen Miihkali aikoinaan kalasteli ja pyöritti jauhinkiveä. – *Kalevalan laulumailta*. Petroskoi. 12–17.
- Jaatinen, Esko 2013: *Ahjo ja alasin. Seppä Högmanin tarina*. [Ylivieska:] Carelinan retket.
- Jakubov 1897 = Якубов, Константин: Россия и Швеция в первой половине XVII века. Сборник материалов. Москва.
- Julku, Kyösti 1987: *Suomen itärajan synty*. *Studia historica septentrionalia* 10. Rovaniemi: Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys.
- Juvelius, J. W. 1888: *Muistoja Pohjoisen Venäjän Karjalan muinaisuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karjalan Heimo 2013 = Päätöksiä Heimopäiviltä. – *Karjalan Heimo* 2013: 3–4: 49.
- Kazanzow, TK-B. 1942: Runokylän arkea vanhassa Vienassa 97 vuotiaan Tiiffanan kertomana. – *Pohjan Poika* 90: 2.
- Keruumatkat = Denis Kuzminin keruumatkat 1998–2013.
- Keränen, Jorma 1984: *Kainuun asuttaminen*. *Studia Historica Jyväskylälensis* 28. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Keränen, Jorma 1986: *Uudisraivauksen ja rajasotien kausi. Kainuun historia* I:2. Kajaani: Kainuun maakuntaliitto.
- Keränen, Jorma 1988: Eräkausi. Asutus. – Matti Huurre, Jorma Keränen & Oiva Turpeinen: *Hyrynsalmen historia*. Hyrynsalmi: Hyrynsalmen kunta ja seurakunta.
- KH = Karjalan Heimo.
- Kianto, Ilmari 1914: *Vienan Karjala. Erään Suur-Suomi unelman vaiheita*. Toim. Raija-Liisa Kansi. Keuruu 1989.
- Kianto, Ilmari 1923: *Valitut teokset IV. Vienankävijän matkakuvia*. Helsinki.
- KIOP = Краткое историческое описание приходо́в и церквей Архангельской епархии. Выпуск III. *Уезды: Онежский, Кемский и Кольский*. Издание Архангельского Епархиального Церковно-археологического комитета. Архангельск 1896.
- KKS = *Karjalan kielen sanakirja* 1–6. *Lexica Societatis Fenno-Ugricae* XVI. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 1968–2005.
- Kokkonen, Jukka 2002: *Rajaseutu liikkeessä. Kainuun ja Pielisen Karjalan asukkaiden kontaktit Venäjän Karjalaan kreivin ajasta sarkasotaan (1650–1712)*. *Bibliotheca Historica* 79. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kortesalmi, J. Juhani 1996: *Pohjois-Vienan poronhoito*. *Kansatieteellinen arkisto* 41. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Kotus = Veijo Saloheimon laatima luettelo *Lisänimelliset ortodoksit Taka-Karjalassa 1618–1696*. Kotimaisten kielten keskus.
- KRK 1798–1803 = Kuusamon rippikirjat 1798–1803, IAa:2, Heikkilänkylän kinkeripiiri.
- KRR = *Karjalan rahvahan runoja*. Petroskoi 1992.
- Kujala, Lauri 1953: *Pohjanmaan puolustus suuren pohjan sodan aikana*. Forssa.
- Kuzmin, Denis 2012: Vilkaisu Kostamuksen seudun historiaan (osa 1). – *Karjalan Heimo* 2012: 1–2: 4–9.
- Kuzmin 2013 = Кузьмин, Д. В.: Загадки истории деревни Хайколя. – *Державинский сборник* 5: 179–199.



- Kuzmin, D. 2014: Vienan Karjalan Haikol'an kylän historia: perimätiedot ja historiallinen todellisuus. – *Oulun sukututkija* 1. Oulun sukututkimusseura. 14–24.
- Lavonen, N. A. 1989: *Kiestingin kansanlauluja (Pesennyj fol'klor kesten'gskih karel)*. Petrozavodsk.
- Leiviskä, Matti 2011: *Siikajokilaakson asutuksen synty. Nimistöhistoriallinen tutkimus Siikajokilaakson asutuksesta keskiajalta 1600-luvun puoliväliin*. Lisensiaatintyö. <<http://www.oulu.fi/sites/default/files/content/Siikajokilaakson%20asutuksen%20synty%20lensiaatinty%C3%B6.pdf>> (viitattu 28.3.2014).
- Leontjev 1990 = Леонтьев, П. П.: Костомукша. Петрозаводск: Изд-во “Карелия”.
- Lesonen, Petri 1975: Lesosen käsikirjoitus v. 1908. – *Vienan runonlaulajia ja tietäjiä*. Julkaissut ja selityksin varustanut Helmi Virtaranta. Castrenianumin toimitteita 12. Helsinki. 13–42.
- Lesonen, Raija 1984: Lesosten suvun alkupiste. ”Tuli-Lapista, Kuusamon takoa”. – *Karjalan Heimo* 1984: 9–10: 132–133.
- Lesonen, Raija 1994: *Vienan runosukujen suomalaiset lähtöalueet nimistötietojen valossa*. Pro gradu -tutkielma, Vaasan yliopisto.
- Luukko, Armas 1954: Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin keskiaika sekä 1500-luku. – *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia* II. Oulu.
- Lönnrot, Elias 1902: *Elias Lönnrotin matkat vuosina 1828–1839 ja 1841–1844* I–II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 98. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lönnrot 1985 = Путешествия Элиаса Лённрота. Петрозаводск.
- Löytömäki, Arvi 1996: Vennään Tilta. – Lasse Autio (toim.), *Soini-lukemisto* II. Soini: Soini-seura ry.
- MPIK = Материалы по истории Карелии XII–XVI вв. Петрозаводск 1941.
- MRK 1733–1740 = Muhos, rippikirja 1733–1740. Muhoksen seurakunta, Kansallisarkisto.
- MVL 1738–1752 = Muhos, vihittyjen luettelo 1738–1752. Muhoksen seurakunta, Kansallisarkisto.
- Niemi, A. R. 1921: *Vienan läänin runonlaulajat ja tietäjät*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nissilä, Viljo 1975: Karjalaista ainesta Kuopion seudun nimistössä. – Antti Rytönen (toim.), *Kuopion pitäjän kirja*. JYY:n Kotiseutusarja 10. Kuopio: Kuopion kaupunki. 127–136.
- NPP = Национальный парк Паанаярви. Петрозаводск 2008.
- Oilinki, Pekka 1998a: Niskanjoen Lamminaho. – *Oilingin varrelta – kotiseututarinoita Utajärveltä*. Kirjasto Virma. <[http://www.kirjastovirma.net/oilinginvarrelta/niskanjoen\\_lamminaho](http://www.kirjastovirma.net/oilinginvarrelta/niskanjoen_lamminaho)> (viitattu 28.3.2014).
- Oilinki, Pekka 1998b: Vanha kartta kertoo Utajärvenkylästä. – *Oilingin varrelta – kotiseututarinoita Utajärveltä*. Kirjasto Virma. <[http://www.kirjastovirma.net/oilinginvarrelta/vanha\\_kartta\\_kertoo\\_utajarvenkylasta](http://www.kirjastovirma.net/oilinginvarrelta/vanha_kartta_kertoo_utajarvenkylasta)> (viitattu 28.3.2014).
- Oilinki, Pekka 2001: Ihmisiä ja elämää Pistojärven Suvannossa viime vuosisadalla. – *Karjalan Heimo* 2001: 1–2: 26–35.
- OIS = Очерки истории СССР. Период феодализма. XVII век. Под редакцией А. А. Новосельского и Н. В. Устюгова. Москва: Издательство Академии наук СССР 1955.
- OLH 1793 = Oulun läänintilit henkikirja 1793, n:o 9537.
- Paajaste, Kai 2003: Vatasten laaja suku on osa vanhan Kostamuksen historiaa. – *Karjalan Heimo* 2003: 1–2: 11–18.
- Paulaharju, Samuli 1916: Vienan viimeisiä tietäjiä. – *Nuori Suomi* XXVI: 25–29.



- Paunonen, Heikki 1993: Tutkimus Tornion ja Jällivaaran suomen sanastohistoriasta. – *Virttäjä* 97: 123–127.
- Pentikäinen, Juha 1971: *Marina Takalon uskonto. Uskontoantropologinen tutkimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 299. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Perukirjat 1737–1823 = Perukirjat 1737–1823.
- PK 1726 = Переписная книга гвардии полковника Михаила Яковлевича Волкова Санкт-Петербургской губернии Олонецкой провинции, Олонецкого уезда приписанных погостов и волостей к Санкт-Петербургскому комендантскому Фаменскому полку. Российский государственный архив древних актов. ф. 350, оп. 2, ед. хр. 2370. л. 527–538 об.
- PKLP 1678 = Переписная книга Лопских погостов Олонецкого уезда И. А. Аничкова, И. Н. Аничкова и подъячего И. Венюкова 1678 года. Российский государственный архив древних актов. ф. 1209, оп. 1, д. 8573, л. 11–110 об.
- PKRV 1678 = Переписная книга Кольского уезда корельских Ребольских волостей стрелецкого головы Кольского острога Ивана Власова сына Старцова 1678 г. Российский государственный архив древних актов. ф. 1209. оп. 1, д. 15056. л. 97–154 об.
- PN 1548 = Pohjanmaan nokkaveroluettelo 1548, 4534e.
- PN 1550 = Pohjanmaan nokkaveroluettelo 1550, 4540.
- POE 1595 = Pohjanmaan ja Oulun erämaan kymmenysluettelo 1595/4809.
- POE 1599 = Pohjanmaan ja Oulun erämaan kymmenysluettelo 1599/4815.
- Pohjanmaan tuomiokirjat 1636 = Pohjanmaan tuomiokirjat, ptk 1636, Ko:a4, talvikäräjät 6.3.1636.
- Portelli, Alessandro 2006: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? – Outi Fingerroos & Riina Haanpää & Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 49–66.
- PRK 1983 = Приходно-расходные книги московских приказов 1619–1621 гг. Москва: Наука.
- Pääkkönen, Lauri 1898: *Kesämatkoja Venäjän Karjalassa sekä hajanaisia kuvauksia Karjalan kansan nykyisyydestä ja entisyydestä*. Helsinki: Suomen muinaismuisto-yhdistys.
- Pöllä, Matti 1995: *Vienan Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600–1800-luvulla*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 635. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pöllä Matti, 1999: Kainuulaiset Vienan asuttajina. – Heikki Rytkölä (toim.), *Kultalähteen kahta puolta. Kainuun ja Karjalan vaihteita*. Kajaani: Oulun yliopisto, Lönnrot-instituutti. 63–79.
- Pöllä, Matti 2001: *Vienankarjalainen perhelaitos 1600–1900*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rapp, Tommy 2013 = Nybyggarsläkten Ryss från Nattavaara. – Människorna i Lappmarken och deras historia. <<http://lappmarken.wordpress.com/2013/04/03/nybyggarslakten-ryss-fran-nattavaara/>> (viitattu 28.3.2014).
- Razumova & Dubrovskaja 1997 = Разумова, И. А. & Дубровская, Е. Ю.: Межэтнические контакты на Европейском Севере на материале фольклора. – А. С. Мыльников (toim.), Первые Скандинавские чтения. Этнографические и культурно-исторические аспекты. Санкт-Петербург: МАЭ РАН. 201–208.
- Rebolskij kraj = Жуков, А. Ю. & Кораблев, Н. А. & Макуров, В. Г. & Пулькин, М. В.: Ребольский край. Исторический очерк. Петрозаводск 1999.
- Relander, Oskar 1903: *Pohjois- ja Itä-Karjala*. Helsinki: Kansanvalistus-Seura.

- RGADA 1620 = «Сношение России со Швециею» (коллекция дел и документов).  
Российский государственный архив древних актов, ф. 96. д. 82.
- RGADA 1762 = Ревизская сказка Панозерского погоста 1762 года. Российский  
государственный архив древних актов, ф. 350, оп. 2, кн. 2407, л. 1–50.
- RGADA 1763: Дополнительный список к ревизской сказке 1762 года по Ребольскому  
погосту. Российский государственный архив древних актов. ф. 547, оп 2, ед.  
хран. 20.
- Rippikirja 1723–34/1 = Muhoksen seurakunta, Kansallisarkisto, IАа:2, Laitasaari Tihinen  
no 6. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=5683353>>
- Rippikirja 1723–34/2 = Muhoksen seurakunta, Kansallisarkisto, IАа:2, Kestilänkylä Kuk-  
konen no 6. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=5683331>>
- Rippikirjat 1760–1773 = Kuusamo, Rippikirjat. 1760–1773. <[http://www.sukuhistoria.fi/sshy/kirjat/Kirkonkirjat/kuusamo/rippikirja\\_1760-1773\\_ik229/121.htm](http://www.sukuhistoria.fi/sshy/kirjat/Kirkonkirjat/kuusamo/rippikirja_1760-1773_ik229/121.htm)> (viitattu  
28.3.2014).
- RS 1795 = Ревизская сказка. Пятая ревизия. ГААО, ф. 51, оп. 11, т. 2, д. 2710.
- Rugojev, Jaakko 1990: Alajärven miehiä ajan myllerryksissä. – *Punalippu* 7: 151–169.
- Ruutu, Martti 1936: *Suomesta 1800-luvulla siirtyneet luterilaiset Aunuksessa*. Helsinki:  
Suomen kirkkohistoriallinen seura.
- Rytkölä, Heikki 2005: *Karjala Kainuussa. Rajakyläiden vaiheita 1700-luvun lopulta  
1920-luvulle*. Lönnrot-instituutin julkaisuja 9. Oulun Historiaseuran julkaisuja. Scripta  
Historica 31. Jyväskylä.
- Rytkönen, Raili 1989: *Kemijärven historia I. Noin vuoteen 1870*. Kemijärvi: Kemijärven  
kaupunki.
- Räisänen, Alpo 2007a: Kainuun paikannimiä 1500-luvulta. – *Kainuun kieltä ja paikanni-  
miä*. Studia Carelica Humanistica 21. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tie-  
dekunta. 117–120.
- Räisänen, Alpo 2007b: Karhun jälkiä. – *Kainuun kieltä ja paikannimiä*. Studia Carelica  
Humanistica 21. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta. 126–127.
- Räisänen, Alpo 2007c: Venäläistie. – *Kainuun kieltä ja paikannimiä*. Studia Carelica Huma-  
nistica 21. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta. 137.
- Saloheimo 1954 = Kilpeläinen A. S. & Hintikka A. L. & Saloheimo V. A.: *Pielisjärven histo-  
ria I*. Kuopio: Pielisjärven seurakunta.
- Saloheimo, Veijo (toim.) 1999: *Inkerinmaalta ja Käkisalmen läänistä paenneita vuosina  
1618–1655*. Historian tutkimuksia 19. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Savon tuomiokirjat = *Savon tuomiokirjat 1559 ja 1561–1565*. Julk. Kauko Pirinen. Valtionar-  
kisto 1954.
- Sjögren, A. J. 1825: *Sjögrenin Ephemerider 1806–1855*. Kansalliskirjasto.
- Sparre, Louis 1930: *Kalevalan kansaa katsomassa. Muistiinpanoja Kauko-Karjalan retkeltä  
v. 1892*. Suom. Joel Lehtonen. Porvoo: WSOY.
- Spiski naseljonnyh mest 1873 = Списки населенных мест российской империи, XXVII,  
Олонекская губерния. Санкт-Петербург 1879. LXXIX–XCV.
- SSHY 1859 = Nummi, Vihityt, 1816–1884, Kuva 58. <[http://www.sukuhistoria.fi/sshy/kirjat/  
Kirkonkirjat/nummi/vihityt\\_1816-1884\\_tk704/58.htm](http://www.sukuhistoria.fi/sshy/kirjat/Kirkonkirjat/nummi/vihityt_1816-1884_tk704/58.htm)>.
- Stepanova, Santra 2000: *Tunguon rahvahan suusanallista perinnehtä*. Petrozavodsk.
- Sukunimet 2000 = Mikkonen, Pirjo & Paikkala, Sirkka: *Sukunimet*. Helsinki: Otava.
- Suorsa, Olavi 1986: Kalevalan runolaulajien kainuulais-pohjalaiset juuret. – *Faravid* 10:  
151–184.
- Suorsa, Olavi 1988: Kainuulaisten vaellukset Viaan ja kalevalaisen kulttuurin säilyminen.  
– *Faravid* 12: 89–114.

- Teitti 1894 = *Jaakko Teitin valitusluettelo Suomen aatelistaa vastaan 1555–1556*. Todistuskappaleita Suomen historiaan 5. Johdannon kirj. ja painoon toim. Kustavi Grotenfelt. Helsinki: Suomen historiallinen seura 1894.
- Timonen, Elina S. 1979: *Ei mahti maahan jouda. Lähikuvia runonlaulajista*. Petroskoi: Karjala-kustantamo.
- Toivonen, Rudolf 2006: Olivatko Ortjo Stepanovin sukujuuret Haikolasta vai Paanajärven Mantereesta. – *Karjalan Heimo* 2006: 7–8: 144–147.
- Tommila, Päiviö 1996: Paikallishistorian tutkimus eilen ja tänään. – Mauno Jokipii (toim.), *Paikallishistoria*. Jyväskylä: Gummerus. 9–25.
- Tositekirja 1734 = Tositekirja 1734 (9311), Pohjanmaan läänin tilejä. Kansallisarkisto. Pohjanmaan lt, tk 1734: 1285, 9311. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=10668661>> (viitattu 28.3.2014).
- Turpeinen, Oiva 1985: Väestö ja talous 1721–1982. – *Kainuun historia* II. Kajaani: Kainuun maakuntaliitto.
- Turpeinen, Oiva 1988: Kaskitalouden ja voimistuvan tervapolton aika. – Matti Huurre & Jorma Keränen & Oiva Turpeinen, *Hyrynsalmen historia*. Hyrynsalmi: Hyrynsalmen kunta ja seurakunta.
- Turpeinen, Oiva 1992: Leipä luonnosta. – Matti Huurre & Oiva Turpeinen, *Suomussalmen historian kymmenen vuosituhatta*. Helsinki: Otava.
- Uljanov 1930 = Ульянов, Н.И.: Исторические материалы о кольском полуострове, хранящиеся в Московском древлехранилище. Сборник материалов по истории Кольского полуострова в XVI – XVII веках. Ленинград.
- Vahtola, Anu 2003: *Kemin Lapin saamelaisten verotus ja alueen saamelainen asutus 1555–1673*. Suomen ja Skandinavian historian lisensiaatintutkimus. Oulu: Oulun yliopisto.
- Vahtola, Jouko 1980: *Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty. Nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus*. Studia Historica Septentrionalia 3. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.
- Vahtola, Jouko 1983: *Haukiputaan–Kellon asutuksen synty ja vakiintuminen*. Kirjasto Virma. <<http://www.kirjastovirma.net/haukipudas/asutus>> (viitattu 28.3.2014).
- Vahtola, Jouko 1986: Vuosien 1570–1595 Venäjän-sodan vaikutus Iin pitäjän asutukseen. – *Faravid* 10: 25–58.
- Vahtola, Jouko 1988: Iin asutuksen varhaisvaiheet. – *Faravid* 12: 49–62.
- Valvontakirja 1597 = Дозорная книга Лопских погостов 1597 года. – История Карелии XV–XVI веков: Сборник документов. Петрозаводск – Йоэнсуу 1987.
- Venho, Tellervo 1968: Vuonninen. – Pertti Virtaranta, Väinö Kaukonen, Matti Kuusi & Leea Virtanen (toim.), *Karjalan laulajat*. Helsinki: Kirjayhtymä. 47–66.
- Vienan Kemin metrikka 1896 = Метрическая книга Кемского уезда Архангельской губернии за 1896 год. KAR22 II:181.
- Vienan Kemin rk 1900 = Исповедальные книги Кемского уезда Архангельской губернии за 1900 год.
- Vihavainen, Timo 2012: Petroskoi suomalaisessa lehdistössä 1800-luvun lopulla. – Грани сотрудничества: Россия и Северная Европа. *Facets of cooperation: Russia and Northern Europe*. Сборник научных статей. Петрозаводск: Издательство ПетрГУ. 291–301.
- Wikipedia: Naploryhmä = Naploryhmä. <<https://fi.wikipedia.org/wiki/Naploryhmä>> (viitattu 25.6.2015).
- Wikipedia: Nattavaara = Nattavaara. <<http://incubator.wikimedia.org/wiki/Wp/fit/Nattavaara>> (viitattu 28.3.2014).

- Wikipedia: Opričnina = Iivana Julma. <[http://fi.wikipedia.org/wiki/Iivana\\_Julma](http://fi.wikipedia.org/wiki/Iivana_Julma)> (viitattu 28.3.2014).
- Wilmi, Jorma 2003: *Kuhmon historia*. Kirjoittanut ja toimittanut Jorma Wilmi. Kuhmo: Kuhmon kaupunki.
- Virtanen, Leea 1968: Muistetaanko vielä runonlaulajia. – *Karjalan Heimo* 1968: 1–2: 5–6.
- Virtarannan jäämistö = Pertti Virtarannan jäämistö. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- Virtaranta, Pertti 1958: *Vienan kansa muistelee*. Porvoo: WSOY.
- Virtaranta, Pertti 1972a: Die Dialekte des Karelischen. Gruppierung (mit Kurzcharakteristika) und einige Fragen des Ursprungs. – *Sovetskoje finno-ugrovedenije* 8: 7–27.
- Virtaranta, Pertti 1972b: *Polku sammui*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Virtaranta, Pertti 1978: *Vienan kyliä kiertämässä*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vuokkiniemi.net: Suvut = Vienalaisia sukuja. <<http://vuokkiniemi.net/vs/viensuk.htm>> (viitattu 28.3.2014).
- Vuoristo, Sakari 1992: Latvajärvi – Kalevalan kehto. – *Karjalan Heimo* 1992: 3–4: 59.
- Vuoristo, Sakari 1996: *Suvulta suvulle II. Wienan Karjalaisten Liiton / Karjalan Sivistysseuran historiaa vv. 1906–1996*. [Helsinki: Karjalan sivistysseura].
- Vuoristo, Sakari 2001: Pistojärven Hämeenkylä – jäljellä enää pelkkä nimi. – *Karjalan Heimo* 2001: 1–2: 38–41.
- VVL 1762 = Vuokkiniemen kolmanneksen väestölaskentakirja 1762, Joensuun maakunta-arkisto. Repolan pogostan täydennyslista 1762, Joensuun maakunta-arkisto.
- Väisänen, Heino 1998: *Kainuun kansan vaiheita vv. 1500–1900*. Jyväskylä.
- Žukov 2003 = Жуков, А. Ю.: Управление и самоуправление в Карелии XVII в. Великий Новгород.
- Žukov 2013 = Жуков, А. Ю.: Самоуправление в политике России: Карелия в XII – начале XVII в. Петрозаводск: Карельский научный центр РАН, Институт ЯЛИ.

### Sähköpostitse, suullisesti tai forumeilta saadut tiedot

- Heimonen Sari sähköpostitse
- Jokela Mika, Sukuforum
- Kallio Sami sähköpostitse
- Kemppainen Kimmo, Sukuforum
- Koistinen Heidi, Sukuforum <<http://suku.genealogia.fi/showthread.php?t=30205&highlight=Jukkasj%E4rvi>> (viitattu 28.3.2014).
- Lund Matti, Sukuforum
- Matero Satu, Sukuforum
- Pirinen Kauko = Kauko Pirisen tutkimukset vuosina 1985–88. Saatu Sari Heimoselta.
- Räisänen Alpo suullisesti = Professori Alpo Räisänen suullinen tiedonanto.
- Salminen, M. A. = M. A. Salmisen muistitiedot Kenttjärven kylästä. Käsikirjoitus.
- Tuoppajärven seurakunnan metrikkirjat. Sami Kallio sähköpostitse.
- Vienan DNA-projekti = White Sea Karelian families. Admin: Sari Heimonen.
- Öhgren Katrin, Andytarforum (Ruotsi) <<http://aforum.genealogi.se/discus/messages/44/52929.html?1077706451>> (viitattu 28.3.2014).

Liite: Vienan asutushistoria muistitietojen valossa<sup>38</sup>

Kunta / kylä	Suku	Lähtöpaikka <sup>39</sup>	Lähde
<b>Pistojärvi</b>			
Pistojärvi	Petrov	karkurit etelästä, Petrovskoin tehtailta Suomussalmelta sotaa pakoon	Keruumatkat  Oilinki 2001: 27
-/-	Jakovlev	sotakarkuri Suomesta	Keruumatkat
-/-	1. asukas Heikkinen / ? Fjodorov	Suomesta Suomussalmelta	muistitieto Oilinki 2001: 27
Šuvanto	Kirillov	esi-isä Ruotsista	Keruumatkat
-/-	osa asukkaista	Pistojärveltä	Juvelius 1888: 57
-/-	Trohkimaini	lappalaisperua	Keruumatkat
Kiimaisvuara	Kol'loni	Ruotsin puolelta	KH 1995: 7–8: 106
-/-	Moisejev	Kiestingin Suurijärveltä	KH 2010: 11–12: 18
-/-	Nikitin	Kiestingin Lohivuarasta	KH 2010: 11–12: 18
Tiuro	Kol'loni	Suomen puolelta	Kianto 1923: 122
-/-	Karjalaini/Bogdanov	Vuokkiniemen Lonkasta	Niemi 1921: 1137
-/-	asukas	Suomesta	Lönnot 1985: 170
Tuhkala	asukkaat	Arkangelista	Lavonen 1989: 9–10
-/-	Tuhkani/Tuhkin/ Kirillov	Uhtuan Haikolasta Holmogorista	Juvelius 1888: 68 Niemi 1921: 1090
Makariela	Luukkoni	Kuusamon Multijärveltä	Kortesalmi 1996: 286
-/-	asukas	Suomesta	Lönnot 1985: 171
Hämehenkylä	1. asukkaat	Venejärveltä	Juvelius 1888: 68
-/-	asukkaat	Hämeestä	Sjögren / Pöllä 1995: 146
-/-	Djukuni	Ruotsista, Taalinmaalta	Vuoristo 2001: 38

38. Taulukossa ovat mukana vain ne suvut, joiden alkuperästä Vienassa on tallennettu muistitietoa.

39. Suvun tai asukkaan lähtöpaikka on mainittu taulukossa lähteen tai kentältä saadun tiedon mukaan. Täten on olemassa tapauksia, jolloin taulukossa esiintyy sekä ilmaisu ”Suomen puolelta” että ilmaisu ”Ruotsin puolelta”, mutta suuressa osassa tapauksia kyseessä on kuitenkin nykyisen Suomen alue (vrt. karj. *Ruočči* = Suomi).

Korpijärvi	osa asukkaista	Arkangelista	Lavonen 1989: 9
Ohta	osa asukkaista	lappalaisperua	Leontjev 1990: 8
Kantoniemi	osa asukkaista/? Prokopjev	Lapista	Keruumatkat
Akkala	osa asukkaista	Pistojärveltä	Juvelius 1888: 57
<b>Vuokkiniemi</b>			
Puahkomienvuara	Järveläini	Suomen puolelta	Virtaranta 1958: 548
Vuokkiniemi	Harmaini/Garmujev	Pohjois-Savosta	Vuoristo 1996: 40
		Iisalmen Harmaalanrannalta	Pöllä 1995: 82
		1. asukas	Lentiiran Koskelta
	2. asukas Kairikainen	Suomen puolelta	Juvelius 1888: 66
-/-	osa asukkaista	Savosta	Itkonen 1928: 1
-/-	osa asukkaista	Pohjanmaalta	Itkonen 1928: 1
-/-	Vasara/Kyyröni/Kirillov	Suomen Lapin puolelta	Keruumatkat
		Kuhmosta	Keruumatkat
-/-	Remššu/Tuavitaini	Ruočin puolelta	Keruumatkat
		Limingasta	Juvelius 1888: 66
	Lipponi (? Sipponi)	Iisalmesta	Juvelius 1888: 66
-/-	Mäkelä/Seppäni/Lokinaini/Loginov	Aunuksesta	Virtanen 1968: 5 Karjalan Heimo 2013: 49
-/-	Mäkelä	Vuokilta	Borenus II:46 / Pöllä 1995: 124
		Suomesta	Virtaranta 1978: 96
-/-	Ryötti/Rettijev	Kuhmosta	Virtanen 1968: 5
-/-	Tiitta/Titov	(? Paltamon) Mieslahden Tiittolasta	Virtanen 1968: 5
-/-	Mittojev	Suomesta	Niemi 1921: 1174
Latvajärvi	asukkaat	Hämeestä	Castrén 1953: 66
-/-	Perttuni/Pertujev	Orivedeltä	Itkonen 1928: 1
-/-	-/-	Vienanmeren takaa, Kemi-joensuusta	Jaakkola 1949: 12
-/-	-/-	Oulujärven tienoilta	Engelberg 1912: 99
-/-	-/-	Muhojoki	KRR: 233



-/-	-/-	Oulujoen Perttulasta	Juvelius 1888: 66
-/-	-/-	Kiimingin pitäjältä	Lesonen 1975: 26
-/-	-/-	Lappajärveltä	FA IJALI
-/-	Karhuni/Kargujev	Kiuruvedeltä	Engelberg 1912: 99
-/-	-/-	Suomen puolelta	Vuoristo 1992: 59
-/-	-/-	Orivedeltä	Juvelius 1888: 66 Niemi 1921: 1156
-/-	-/-	Vienanmeren rannalta	Keruumatkat
-/-	Väisäni	Suomesta	Vuoristo 1992: 59
-/-	Ahoni/Agujev	Oulujoelta	Niemi 1921: 1141
-/-	Lesoni/Ležejev	Venejärveltä	Juvelius 1888: 66
Karkujärvi	talon isäntä (? Mäkeläini)	Muhoksesta	Lönnrot 1985: 218
Čena	Lipponi/Lipkin	Vuokkiniemeltä	Keruumatkat
-/-	Kettuni	Vuonnisesta	Timonen 1979: 117
Vuonnini, Lonkka	Karjalaini/Bogdanov	Oulujoelta Kuusamon Huhmarniemeltä Oulujärven rannalta Vuoljoelta	Itkonen 1928: 1 Borenius II:46 / Pöllä 1995: 140 Niemi 1921: 1136
-/-	Kielöväini/Kelevajev	lappalaisperua Kuusamosta	Keruumatkat Borenius II:46 / Pöllä 1995: 138
-/-	Lettoni/Lettini/Lettijev	Kuusamosta	Borenius II:46 / Pöllä 1995: 137; KH 2010: 1–2: 12
-/-	Malini/Malikin	Hailuodosta	Castrén / Niemi 1921: 1131
-/-	Tervoni/Tervasov	”vanhoa Veneähtä”	Borenius II:46 / Pöllä 1995: 137
-/-	Koššini/Koššijev	”vanhoa Veneähtä” ”vanhoa Lappie”	Borenius II:46 / Pöllä 1995: 137 Venho 1968: 47
-/-	Korkkoni/Korkojev	”vanhoa Lappie”	Venho 1968: 47 Žukov 2003: 97
Kuamotti	Kielöväini/Kelevajev	Vuonnisesta	Keruumatkat
Lapukka	Moilani/Moilanen	Suomesta	Vuoristo 1992: 58

<b>Kivijärvi</b>			
-/-	asukkaat	Arkangelin alueen Mesenista	Inha 1999: 356
-/-	osa asukkaista	Suomen puolelta	Juvelius 1888: 66
-/-	Lesoni/Ležev	Uhtualta Tuli-Lapista Kuusamon takua	Virtaranta 1972b: 217
-/-	Perttuni/Pertujev	Latvajärveltä	
-/-	Naumani/Naumov	Latvajärveltä	Virtaranta 1972b: 217
	Marttini/Martinov	Laatokalta, Savon Pielaveden Kauraahon kautta Vuokkiniemeltä Törsämöön Suomesta	Virtaranta 1972b: 245  Niemi 1921: 1132  Niemi 1921: 1135
	Hämäläini/Bogdanov	Suomesta	Pöllä 1995: 136
Pirttilakši	Kal(l)ini/Kal'o/ Kallijev	Nivalasta Perä-Pohjolasta Ruotsin puolelta	Virtanen 1968: 5 Ivanov 1999: 5 Vuokkiniemi.net: Suvut
-/-	Löytöni/Ivanov	Köynäsjärveltä	Vuokkiniemi.net: Suvut
Ponkalakši	Ollikaini/Činkki/ Antipin	Pirttilahdelta	Paulaharju 1916: 27
-/-	Lipponi/Filippov	Venehjärveltä	Niemi 1921: 1128
Uajualakši	Torvini/Dorofjev	Vuokkiniemeltä	KH 2009: 5–6: 72–73
<b>Tollonjoki</b>			
-/-	Kuikkani/Gagarin	Akonlahdelta	Keruumatkat
Venehjärvi	Lesoni/Ležev	pohjoisesta, Leviejärveltä  Suomussalmen puolelta  Kuusamosta  Tuli-Lapista eli Kuusamon takua  Lapukasta	Keruumatkat  Keruumatkat  Borenius II:46 / Pöllä 1995: 125  Niemi 1921: 1122 Virtaranta 1972b: 217  Niemi 1921: 1126
	Lipponi/Lipkin	Vuokkiniemeltä	Borenius II:46

Mölkkö	Filippov, Lipkin	Oneganjovelta Arkangelin kuvern:sta	Keruumatkat
-/-	Karppani/Nikitin	Oneganjovelta Arkangelin kuvern:sta	Keruumatkat
<b>Uhtua</b>			
Uhtua	osa asukkaista	Suomussalmelta	Itkonen 1928: 1
-/-	1. asukas	Kiannalta	Lönrot 1985: 130
-/-	Pällini/Pällijev	Oulujoen Päl- linkorvesta	KH 1994: 88 A. Ervasti 1918: 189
-/-	Tiihvana/Tihanov	Suomesta	Juvelius 1888: 67 KH 1993: 5–6: 72 KH 2006: 1–2: 19
-/-	Hy(y)ry/Klementjev	Limingan Hyryntalosta Suomussalmelta	? Keruumatkat
-/-	Tuhkani/Huota- rini/Fjodorov	Uudestalinna- sta Tuhkalasta	Borenius II:46 / Pöllä 1995: 143
-/-	Ohvokaini/Afanasjev	Suikujärveltä	Borenius II:47 / Pöllä 1995: 142
-/-	Ohukaini/Afanasjev	Kempeleestä; Kuu- samosta; Oulu- joen varrelta	KH 2010: 1–2, 6  Pöllä 1995: 142
-/-	Torvini/Dorofejev	Uajualahdelta	KH 2009: 5–6: 72–73
-/-	Mitro/Mitrofanov	Suomen puolelta	Keruumatkat
-/-	Hännini/Bogdanov	Kuhmosta	Niemi 1921: 1099
-/-	Römššyni/Remšujev	Vuokkiniemeltä	Pöllä 1995: 143
-/-	Kovalaini	Suomussalmelta	Pöllä 1995: 143
-/-	Partani/Pardojev	Suomesta	Pöllä 1995: 143
Čikša	Grangrutov (*Granroth)	Suomen puolelta	Keruumatkat
<b>Röhö</b>			
-/-	Larini/Larionov	? Puolangalta	Kortesalmi 1996: 292
-/-	Levoni/Leontjev	? Hyrynsalmelta	Kortesalmi 1996: 292
-/-	Lauroni/Lazarov	? Vaalasta	Kortesalmi 1996: 292
-/-	Rodionov	? Taivalkoskelta	Kortesalmi 1996: 292
-/-	Luukkoni/Lukkojev	? Kuusamon Kitkalta	Kortesalmi 1996: 291, 292

Jyvyälakši	osa asukkaista	Pohjanmaalta	Itkonen 1928: 1
-/-	Tiilikaini/Tilikov	? Jokijärveltä Pohjois-Savo	Juvelius 1888: 67 Muistitieto
-/-	Torvini (ent. Tuponi)	? Pudasjärveltä	Juvelius 1888: 67
-/-	Pappini/Popov	Uhtuan Kylänniemeltä	Juvelius 1888: 67
-/-	Ignatjev	Virmasta	Keruumatkat
Nurmilakši	Larini/Larionov	Röhöstä	Keruumatkat
-/-	Kettuni/Bogdanov	Kuhmosta	Niemi 1921: 1111
-/-	Luasari/Lazarev	Kuusamosta	Niemi 1921: 1129
Luušalmi	Lassini/Lazarev	Nurmilahdelta Kuusamosta	Juvelius 1888: 68 Niemi 1921: 1129
-/-	Luukkoni/Lukkojev	Röhöstä	Keruumatkat
Alajärvi	Tijani/ Juakkoni/Jakovlev	Suomen puolelta	Keruumatkat
-/-	Korkkoni/Korkkojev	Uhtuan Enonsuusta	Keruumatkat
-/-	Kemppaini/Kemppajev	Suomesta	Keruumatkat
Enonšuu	osa asukkaista	Suomesta	Itkonen 1928: 1
-/-	Tihanov	Uhtuasta	
-/-	Andronov	Uhtuasta	KH 2010: 11–12: 173
-/-	Hiltuni	Suomussalmen Kiannalta Suomesta	Niemi 1921: 1086 Juvelius 1888: 67
Haikol'a	? Tuhkani/Kuzmin	Seesjärven tienoilta	Juvelius 1888: 68
-/-	Stepanov	Kurenkylästä, Mikkolasta	Toivonen 2006: 144–147
Mikkol'a	Bogdanov	Uhtuasta	Keruumatkat
<b>Kiestinki</b>			
Šuvi- Šuurijärvi	Homani	Suomen puolelta	Kortesalmi 1996: 289
-/-	Karvani	Kuusamosta Kemijärveltä Pohjan periltä	Kortesalmi 1996: 289 Juvelius 1888: 69
-/-	Jermolin	Käpälistä	Keruumatka
Kananaini	Kananaini/Kononov	Kuusamosta	Kortesalmi 1996: 288 Juvelius 1888: 69
Suurijärvi	osa asukkaista	Pohjois-Suomesta	Itkonen 1928, 1

Pinka	Timoni/Timofejev	Pistojärven Konnusta	Kortessalmi 1996: 293
Vuarakylä	Jouhkoni/Semjonov	Valamosta	Pöllä 1995: 190
Valaisjoki	Laahojev	Vuarakylästä	Juvelius 1888: 68–69
Šuapkajärvi	asukas	venäläinen	Keruumatkat
Ahvenlakši	osa asukkaista	Arkangelista	Lavonen 1989: 9
Sohjananšuu	Pestrikov (1. Eläjä)		Sparre 1930: 143
<b>Kontokki</b>			
Kontokki	1. talon kotivävy	Kivijärveltä	Engelberg 1912: 100
-/-	Mäkkäni/Petrov	Suomesta	Keruumatkat
-/-	Läykky/Lävkujev 1. asukas	Pismalahdelta Kärsämäeltä P-Savon Nilsiästä	Engelberg 1912: 100 Vuokkiniemi. net: Suvut Vuokkiniemi. net: Suvut
-/-	2. asukas	Tetriniemeltä	Engelberg 1912: 100
-/-	3. asukas	Kivijärvestä	Engelberg 1912: 100
-/-	Karhuni/Kargujev	Vuokinsalmelta	Keruumatkat
	? Ievani/Melenjev ? Karhuni	Vienanme- ren rannikolta	Keruumatkat
Akonlakši	1. asukas	Jyskyjärveltä	Engelberg 1912: 101
-/-	2. asukas	Vepsästä <sup>40</sup>	Engelberg 1912: 101
-/-	3. asukas	Vuokkiniemeltä	Engelberg 1912: 101
-/-	Nykytti/Nikutjev	? Suomesta	Keruumatkat
-/-	Huovini	Suomussalmen Kuivajärveltä	
-/-	Hämäläini/Bogdanov	Suomen puolelta	Niemi 1921: 1098
-/-	Hokatar	Suomen puolelta	Juvelius 1888: 65
-/-	Kempaini/ Kempujev	Suomussalmen Nuolivuaralta	Rytkölä 2005: 54
Munankilakši	1. asukas	Jyskyjärveltä	Engelberg 1912: 101 Juvelius 1888: 65
-/-	Hyvöni/Dobrynin	Sotkamon Vuo- katin alta Piismalahdelta Luvajärveltä	Engelberg 1912: 101 Juvelius 1888: 65 KH 2005: 5–6: 73
Tetriniemi	Ahtoni/Bogdanov	Nurmekestä	Engelberg 1912: 102

40. Kuhmossa on Vepsänjärvi ja Vepsänkylä (1650: Wepsa Jerfui; Räisänen 2007: 129).

Vorna			
-/-	Huotarini/Fjodorov	Akonlahdelta	Keruumatkat
-/-	Ahtoni/Bodanov	Tetriniemeltä	Keruumatkat
Šappovuara	Narkkoni/Rokkani/ Huotarini/Fjodorov	Akonlahdelta	KH 1994: 11–12 Niemi 1921: 1093
-/-	Lesoni/Ležejev	Munankilahdelta	
Kostamuš	Pöksyni/Pekšujev	Kiuruvedeltä Iisalmesta	Juvelius 1888: 65 Kazanzow 1942: 2
	Vatani/Vadajev	Leppävirroilta Iisalmesta	Itkonen 1928: 1 Juvelius 1888: 65
	Ruhoni/Rugojev	Iisalmesta	Juvelius 1888: 65
-/-	Pääkkönen/Vadajev	Kuopion läänistä	Paajaste 2003: 18
-/-	Ruočči-Matti/Vadajev	Suomen puolelta	Paajaste 2003: 18
-/-	Andrejev	Kivijärveltä	Paajaste 2003: 11
-/-	Lesoni	Venehjärveltä	KH 2006: 1–2: 9
Vonkajärvi	Sallini/Sallijev	Kontokista	Keruumatkat
-/-	Vatani/ Karppani/Karpov	Leppävirroilta	Engelberg 1912: 99
-/-	Ivanov	Kemistä	Keruumatkat
-/-	Jevsejev	Kemistä	Keruumatkat
Koivajärvi	asukas	Ruotsista	?
-/-	Lesoni	? Venehjärveltä ? Kostamuksesta	Keruumatkat
Kenttijärvi	osa asukkaista	Iisalmesta	Juvelius 1888: 66
-/-	Karppani/Karpov	Iisalmen Ryhälänmäeltä	Salminen
-/-	Ruhoni/Kirjanaini/ Kirillov	Karjalan Kannakselta	Salminen
-/-	Koisti(ni)	Kuopion seudulta	Salminen
-/-	Samattaini/ Samatajev/ Panfilov	Jyskyjärveltä Vienan takaa Kolmikorista Suomen puolelta Nurmeksesta	Juvelius 1888: 66 Juvelius 1888: 66 Salminen
-/-	Savander/Samatajev	Nurmeksen tienoilta	Salminen
-/-	Västi/Filippov	Suomen puolelta	Salminen
Luomajärvi	asukas	Alajärveltä	Niemi 1921: 1132 Rugojev 1990: 159



Šuarijärvi	1. asukas	Luvajärveltä	Engelberg 1912: 100
Miinoa	Hukkani	Vuokkiniemeltä	Engelberg 1912: 102
Niskajärvi	Lesoni	Venehjärveltä	Niemi 1921: 1120
-/-	Pappini	Jyvyälähdelta	Niemi 1921: 1100
Vuokinšalmi	Samatajev/Harlantjev	Kenttijärvestä	KH 2005: 5–6: 72
-/-	Karhuni/Kargujev	Kuusamosta Latvajärveltä	Keruumatkat Keruumatkat
Kamma- rivuara	Karhuni	Hietajärveltä	Keruumatkat
Luvajärvi	Valtoni	Kalgačihasta (Venäjältä)	Borenus II:46 / Pöllä 1995: 150
<b>Suomussalmi</b>			
Kuivajärvi	Ahtoni	Tunkuan Koivuniemeltä Suisjärveltä (? Suikujärveltä)	Rytkölä 2005: 17 Rytkölä 2005: 17
-/-	Huovini	Hietajärveltä	Lesonen 1975: 37
-/-	Hyvöni/Suavinaini	Iisalmesta	Virtarannan jäämistö
Hietajärvi	Huovini/Sikov	Suikujärveltä	Niemi 1921: 1097
-/-	Ahtoni	Koivuniemeltä	Niemi 1921: 1097
<b>Kuhmo</b>			
Rimpi	Ahtoni	Kontokin Sappovaaralta	Rytkölä 2005: 141
<b>Oulanka</b>			
Tumča	siirtokunta	Suomesta	Kortesalmi 1996: 293
-/-	Kiršin	Moskovasta	Keruumatkat
Kanani	Saikov	Soukelosta	Kortesalmi 1996: 293
-/-	Kurvinen	Suomesta	Kortesalmi 1996: 293
Tuavo	Vanhani/Nikitin	Oulangasta	Pentikäinen 1971
-/-	Isakov	Oulangasta	Pentikäinen 1971
-/-	Kannojev	Oulangasta	Pentikäinen 1971
Vartielampi	asukkaat	Kuusamon Paanajärveltä	Julku 1987: 385–386
-/-	Isakov	Kuusamon Paanajärveltä	Kortesalmi 1996: 286
-/-	Homani/Arhipov	Kuusamon Paanajärveltä	Keruumatkat

-/-	osa asukkaista	Solovetskin saarilta	Keruumatkat
Koštovuara	osa asukkaista	Arkangelista	Lavonen 1989: 9
<b>Kieretti</b>			
Tyrhy	Tyrhyni/Parfejev	Arkangelista	Keruumatkat
Šuonišuari (Sonostrov)	asukkaat	Pohjanlahden rannoilta	Keruumatkat
-/-	Koikero/Koigerov	Kiestingistä	Keruumatkat
-/-	Kömöni/Kemov	Kiestingistä	Keruumatkat
-/-	Sergejev	Jelettijärveltä	Keruumatkat
<b>Vitsataipale</b>			
Närväjärvi	osa asukkaista	Lampahaisista	Pöllä 2001: 103
Kuarnisjärvi	ensimmäiset asukkaat	Kiestingistä	Borenius II:46: 38
<b>Suikujärvi</b>			
Ahvenvuara	Leskini	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 286
Šuuri Luulampi	Huodari	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 286
-/-	Kraponi	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 286
-/-	Kuttuni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 286
-/-	Nesterini	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 286
Ipatinvuara	Hagani	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Huodari	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Ipatti	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Issakka	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Jutoni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Miitrei	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 287
Juakonvuara	Särkkäni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 287
Kangašvuara	Haga	Luuloniemeltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Kuizma	Luuloniemeltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Sluapponi	Luuloniemeltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Teurani	Luuloniemeltä	Pääkkönen 1898: 287
Lehto	perhe	Paatenesta	Pöllä 1995: 62
-/-	perhe	Ontajärveltä	Pöllä 1995: 62
Nuottavuara	Hilatta/Filatov	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Hökkäni/Gekkin	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Doroni/Andronov	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Kurpponi	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241

-/-	Oudi	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Romoni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Val'goni/Tyttijev	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
Niikkanan- vuara	Baroni/Barujev	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Ingoni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Kakkini	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Pedroni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Tepponi	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
-/-	Vuomani	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 241
Nälgävuara	Huodari	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 242
-/-	Kos'ki	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 242
-/-	Pedri	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 242
-/-	Zakki	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 242
Padavuara	Kero	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 242
-/-	Miitrei	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 242
Šepänvuara	Juakkoni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 244
-/-	Luazari	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 244
-/-	Ondrei	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 244
-/-	Pedrini	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 244
-/-	Ramba	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 244
-/-	Suahkarini	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 244
Šiigavuara	Karppa	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 245
-/-	Lemoni	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 245
-/-	Ondroppa	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 245
-/-	Turassi	Suikujärveltä	Pääkkönen 1898: 245
<b>Jyskyjärvi</b>			
Jyškyjärvi	osa asukkaista	Paanajärveltä	Juvelius 1888: 56
-/-	Huitturi/ Gundarev/Gundurov	Suomesta Uhtuan kautta	Niemi 1921: 1089
-/-	Suva Miikkulainen	Kuusamon Multijärveltä	Ervasti 1978: 172
Šuopaisvuara	Muntti/Muntijev	Repolasta	Keruumatkat
Kellovuara	Kliimoni	Repolasta	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Molahveini	Repolasta	Keruumatkat
-/-	Triiffoni	Repolasta	Pääkkönen 1898: 287

-/-	Puavilaini	Repolasta	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Kononaini	Rukajärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Rahuni/Ragujev	Rukajärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Valdoni/Valdojev	Rukajärveltä	Pääkkönen 1898: 287
-/-	Kielöväini/ Kon'ovualani/ Konovalov	Vuokkiniemen Ponkalahdelta Suomesta	Niemi 1921: 1140 Niemi 1921: 1140
-/-	Kielöväini/Kelevajev	Vienasta	Keruumatkat
-/-	Möykkyni	Jyskyjärven Čirkka-Kemistä	Keruumatkat
Piizmalakši	osa asukkaista	Jyskyjärveltä	Keruumatkat
	osa asukkaista	Kostamuksesta	Keruumatkat
Šuopaššalmi	osa asukkaista	Paanajärveltä	Juvelius 1888: 56
-/-	Rainikka/Antonov	pohjoisesta	Keruumatkat
Nogeuš	Kemppanen	Hyrnsalmelta	Niemi 1921: 1111
Hiizijärvi	Muntijev	Čirkka-Kemi	Pöllä 1995: 181
<b>Paanajärvi</b>			
Puanajärvi	Požarskoi/Požarskij	Novgorodista	Keruumatkat
Kurenkylä	osa asukkaista	Tverin Karjalasta	Keruumatkat
Strahvila (Rudom- jotovo)	Rudomjotov	Ural-vuoriston tienoilta, Vienan- meren rannalta	Keruumatkat
-/-	1. asukkaat	Usmanasta	Juvelius 1888: 68
-/-	1. asukkaat	Terskoista (? Kerskoista)	Juvelius 1888: 68
Kokora	Rudomjotov	lappalaissuku	Keruumatkat
Vuokšjärvi	1. asukkaat	Piejärveltä	Juvelius 1888: 68
<b>Tunkua</b>			
Tunguo	asukkaat	Kevättämäjärveltä	Pääkkönen 1898: 245
Kevättämä- järvi	Piäkköni/Juakkoni/ Jakovlev	Repolasta	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Ipatti	Repolasta	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Ruhtoni/Ruhtujev	Repolasta	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Vilakka	Repolasta	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Issakka	Jyskyjärveltä	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Karttoni	Jyskyjärveltä	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Maksini	Jyskyjärveltä	Pääkkönen 1898: 238

Vienan Karjalan asutus perimätiedon ja sukunimiaineiston valossa 199

-/-	Kriikku(ni)/ Kriikkujev	Rukajärven kunnasta	Keruumatkat
-/-	Mallakka/? Mal'ŭukka/Mal'ukov	Jyskyjärveltä	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Markkini	Jyskyjärveltä	Pääkkönen 1898: 238
-/-	Triiffoni	Jyskyjärveltä	Pääkkönen 1898: 238
Kompakka	Huodari	Tunkuan Koivuniemeltä	Pääkkönen 1898: 239
-/-	Iivana/Ivanov	Tunkuan Koivuniemeltä	Pääkkönen 1898: 239
-/-	Kuužini/Gužijev	Tunkuan Koivuniemeltä	Pääkkönen 1898: 239
-/-	Lappini/? Skovorodkin	Tunkuan Koivuniemeltä	Pääkkönen 1898: 239
Koivuniemi	Pullujev	Aunuksesta	Žukov 2003: 180
-/-	asukas	Rukajärveltä	Pöllä 1995: 62
Markkizen- vuara	Törhöni/Markkini/ Markov	Repolasta	Keruumatkat